

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vybrané etické problémy v oblasti práv zvířat aplikované do výuky středních škol

Bc. Andrea Tardíková

Olomouc 2024

Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím, aby tato práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 18. 4. 2024

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. Tomáši Hubálkovi, Ph.D. za ochotu, odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Andrea Tardíková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Vybrané etické problémy v oblasti práv zvířat aplikované do výuky středních škol
Název v angličtině:	Selected ethical problems in the field of animal rights applied to secondary school teaching
Zvolený typ práce:	aplikační
Anotace práce:	<p>Tato práce se zabývá vybranými etickými problémy v oblasti práv zvířat, které jsou aplikované do výuky středních škol. Práce pojednává o vztahu člověka a zvířat od náboženských perspektiv až po filozofická hlediska, a také mapuje vývoj práv zvířat od historie po současnost. Zvláštní pozornost je věnována specifikům vybraných chovů zvířat, jelikož jsou součástí života téměř každého člověka, i když si to nemusí uvědomovat. Na běžný život je zaměřena praktická část práce, jejímž výstupem je vyzkoušený edukační materiál, který má za úkol seznámit studenty jak s vývojem práv zvířat, tak s etikou zacházení s nimi a posílit smysl pro zodpovědnost a respekt k životům zvířat.</p>
Klíčová slova:	práva zvířat, zvířata, chov zvířat, etika, pokusy na zvířatech, zoologická zahrada, cirkus, domácí mazlíčci, organizace
Anotace v angličtině:	<p>This thesis deals with selected ethical problems in the field of animal rights, which are applied to secondary school teaching. The work discusses the relationship between humans and animals from religious perspectives to philosophical perspectives, and also maps the development of animal rights from history to the present. Special attention is paid to the specifics of selected animal breeds, as they are a part of almost every person's life, even if they may not be aware of it. The</p>

	practical part of the work is focused on everyday life, the output of which is a tried-and-tested educational material whose task is to acquaint students with both the development of animal rights and the ethics of their treatment, and to strengthen a sense of responsibility and respect for the lives of animals.
Klíčová slova v angličtině:	animal rights, animals, animal husbandry, ethics, animal testing, zoo, circus, pets, organization
Přílohy vázané v práci:	prezentace, dotazník
Rozsah práce:	85 stran
Jazyk práce:	český

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Historie vztahu člověka ke zvířatům.....	8
2 Východiska ochrany zvířat mimo právní rámec.....	9
3 Práva zvířat.....	17
3.1 Všeobecná deklarace práv zvířat.....	17
3.2 Právní status a ochrana zvířat.....	19
4 Etika ochrany zvířat.....	23
5 Chovy zvířat.....	25
5.1 Specifika vybraných chovů zvířat.....	29
5.1.1 Zvířata v zemědělské produkci.....	29
5.1.2 Zvířata v dalších oblastech lidské činnosti.....	35
6 Organizace na ochranu zvířat.....	46
PRAKTICKÁ ČÁST.....	50
7 Vymezení cíle.....	50
8 Zařazení a návrh edukačního materiálu.....	51
9 Vyhodnocení.....	55
10 Diskuze.....	63
11 Shrnutí a závěr.....	65
Přílohy.....	67
Příloha č. 1: Prezentace.....	67
Příloha č. 2: Dotazník.....	75
Použitá literatura.....	77
Použité internetové zdroje.....	79
Seznam obrázků.....	83
Seznam grafů.....	85

Úvod

Tématem diplomové práce jsou vybrané etické problémy v oblasti práv zvířat aplikované do výuky středních škol. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje šest kapitol. První kapitoly se věnují historickému vývoji vztahu člověka a zvířat z náboženského a filozofického hlediska. Následuje shrnutí vývoje práv zvířat. Druhá polovina teoretické části objasňuje různé druhy chovů zvířat a jejich specifika.

V praktické části práce navrhuji edukační materiál ve formě prezentace s metodickým listem pro výuku na středních školách. Cílem edukačního materiálu je zvýšit povědomí a znalosti studentů středních škol o problematice práv zvířat a etice zacházení se zvířaty. Modelová hodina s využitím edukačního materiálu je ověřena v praxi na vyšším gymnáziu a její přínos reflektují studenti gymnázia pomocí přiloženého dotazníku.

Problematika práv zvířat a etiky zacházení se zvířaty není dostatečně reflektována ve výuce na středních školách. Práce tedy přinese nový edukační materiál pro výuku v oblasti práv zvířat a etiky zacházení se zvířaty. Edukační materiál bude přínosný nejen pro pedagogy, kteří chtějí efektivně edukovat studenty o této problematice, ale i pro studenty, jelikož téma zvířat je součástí každodenního života člověka. Na základě této skutečnosti je celá práce koncipována.

Tato práce otvírá prostor pro implementaci daného tématu do výuky a rozšíření obzorů studentů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie vztahu člověka ke zvířatům

Vztah zvířete a člověka se v průběhu staletí velmi měnil. (Jebavý, 2012) Nejprve u člověka dominoval strach a úcta k nejrůznějším druhům zvířat. Jednalo se převážně o divoká a velká zvířata, která člověka mohla ohrožovat na životě. Některá zvířata naopak lidé uctívali a přikládali jim nadpřirozené vlastnosti. S uctíváním zvířat souvisely i rozmanité rituály jako jsou například lovy, obětování a oslavy. Postupem času se však strach z některých velkých a divokých zvířat vytrácel. Příčinou bylo, že člověk byl schopen racionálně uvažovat, komunikovat s lidmi v kmeni a vyrobit nástroje, které mu dokázaly kompenzovat jeho fyzickou nedostatečnost vůči zvířeti. (Müllrová, 2013) Člověk se tedy stal lovcem a zvíře kořistí. (Jebavý, 2012)

Následně člověk začal zvířata domestikovat. Počátek domestikace se datuje přibližně jedenáct tisíc let zpět a je brána jako jeden z nejdůležitějších pokroků lidstva. Definování pojmu domestikace je velmi složité a je na ni mnoho pohledů. Podle americké archeoložky a antropoložky M. A. Zederové se jedná o koevoluční proces, který vychází z mutualismu, ve kterém jeden druh buduje prostředí, ve kterém aktivně řídí přežití a reprodukci jiného druhu, aby mu tento druh poskytl zdroje či služby. (Purugganan, 2022, online)

Jakmile se ujalo zemědělství, některá zvířata byla využívána pro živočišné produkty, k práci, k ochraně majetku a před jinými zvířaty, k lovu, k vojenským a dopravním účelům. (Jebavý, 2012) Později začal člověk zvířata záměrně množit, obchodovat s nimi a konzumovat jejich produkty. Dříve se jednalo pouze o lokální obchod v rámci jedné vesnice, nicméně později se obchod rozšířil na globální úroveň. (Müllerová, 2013)

2 Východiska ochrany zvířat mimo právní rámec

Dříve v celku neexistovala právní regulace, která by se týkala ochrany zvířat. Místo toho bylo zacházení se zvířaty řízeno morálními a náboženskými předpisy. (Müllerová, 2013) Dodržování těchto pravidel bylo však dobrovolné. Nicméně s vývojem společnosti byla postupně některá pravidla chování ke zvířatům vyjádřena zákonem či jinou státem uznávanou formou. (Jebavý, 2012)

Pohled na zvířata v rámci náboženství

Náboženství můžeme chápat jako lidský vztah k nadpřirozeným prvkům přesahující náš svět, přesvědčení o existenci světa mimo svět přirozený. Náboženství a s ním spjatá víra v něj zahrnuje snahu navázat komunikaci s nadpřirozenem a obřadné praktiky, které slouží k uspokojení životních potřeb a hodnot člověka. (Hora, 2020, online)

Na základě rozmanitého množství náboženství a kultur po celém světě byla i zvířata vnímána různými způsoby a odráželo se to na lidském zacházení a přístupu k nim. V některých zaujímalta zvířata roli uctívaného božstva nebo naopak oběti. (Müllerová, 2013)

- **Židovství**

V židovské víře je člověku dovoleno využívat přírodu pro své potřeby, což zahrnuje i využívání zvířat pro stravování. Nicméně důležitým aspektem tohoto učení je to, že pokud má být zvíře zabito pro maso, musí to být provedeno bez zbytečného trápení zvířete. Tímto způsobem židovství zdůrazňuje zásadu ohleduplnosti k tvorům a etického jednání v rámci lidského využívání přírodních zdrojů. (Chapouthier, 2013)

- **Křesťanství**

Ve středověku v počátcích křesťanství se stává středem zájmu Bůh a zvířata jsou upozadována. (Chapouthier, 2013) Člověk smí zvířata využívat pro práci i k obživě. Nicméně toto privilegium člověka neopravňuje ke krutému zacházení se zvířaty. Vše, co se odehraje mezi člověkem a zvířetem by mělo být se soucitem a respektem ke zvířeti. (Müllerová, 2013) V období renesance vstupuje do popředí zájmu člověk, ale zvířata jsou stále upozaděna. (Chapouthier, 2013) V moderním křesťanství je stále středem zájmu člověk, ale i přes antropocentrismus je požadováno soucitné nakládání se zvířaty, jelikož jsou to boží tvorové. Křesťanství zaujímá pozitivní postoj k ochraně přírody, zvířat a životního prostředí. (Müllerová, 2013)

- **Islám**

V islámském náboženství jsou lidé vyzýváni k pomoci a k ochraně zvířat (Chapouthier, 2013) Nicméně pokud je nalezeno trpící zvíře, není zvykem jej ze soucitu usmrtit. (Müllerová, 2013)

Islámská víra také přináší striktní směrnice ohledně přijatelných potravin a zvířat. Existuje podrobný seznam čistých a nečistých zvířat, což má významný vliv na stravovací návyky věřících. Dále zvířata, která jsou určena k jídlu, podléhají zvláštnímu způsobu zabíjení, při kterém je důležité, aby zvíře bylo usmrceno podřezáním a následným vykrvácením, čímž je zajištěna rituální čistota masa a zvíře by při tomto způsobu usmrcení nemělo zbytečně trpět. Při tomto procesu by měla být hlava zvířete natočena směrem k Mekce, což symbolizuje spojení s posvátným místem islámu. Zvláštní pozornost je věnována zvířatům, která jsou považována za nečistá. K těmto zvířatům se řadí mimo jiné i prasata. Tato zvířata nejsou povolena k jídlu. Naopak zvířata jako kočky a koně mají v islámu významné postavení. (Müllerová, 2013)

V oblasti východních kultur, kde je rozšířena víra v reinkarnaci duší, jsou zvířata považována za nepřipustnou potravu. (Müllerová, 2013)

- **Budhismus**

Princip soucitu s každou trpící bytostí je důležitým aspektem etiky v náboženstvích jako je buddhismus a džinismus. (Müllerová, 2013) Oba tyto náboženské směry zdůrazňují, že je zakázáno způsobovat utrpení jakýmkoliv živým bytostem. (Chapouthier, 2013) V buddhismu je tato etická zásada vyjádřena zákazem zabíjení teplokrevných zvířat. Tento přístup nás vyzývá k citlivosti a ohleduplnosti vůči všemu, co má schopnost cítit trápení. (Müllerová, 2013)

- **Džinismus**

Jak již bylo zmíněno výše, džinismus má s buddhismem společný zákaz způsobování utrpení živým bytostem. Nicméně džinismus je v tomto ohledu daleko přísnější a je zakázáno zabíjení veškerých zvířat nevyjímaje ani hmyz, což doprovází mnoho pravidel, jak tomu docílit. Džinisté před sebou zametají cestu a nevstupují na trávu. Dále disponují nemocnicemi pro zvířata. Negativem je, že v těchto nemocnicích neposkytují veterinární péči. Podávají zvířatům pouze stravu. (Müllerová, 2013)

- **Hinduismus**

Hinduisté věří v metempsychózu, což je učení o převtělování duší. Duše člověka se může převtělit do člověka nebo naopak do zvířete či rostliny. Osud duše v dalších životech je ovlivněn činy, myšlenkami a chováním v době předchozích životů. Tímto způsobem je metempsychóza spojena s konceptem karmy. (Eliade, 2019)

Z důvodu převtělování člověka do zvířat drtivá většina hinduistů preferuje vegetariánskou stravu. Dalším důvodem bezmasé stravy je přísný zákaz zabíjení zvířat a taktéž do života zvířat jakkoliv zasahovat. (Müllerová, 2013)

Hinduismus je také specifický svým božstvem, které má z části podobu člověka a z části podobu zvířete. Některým zvířatům je připisován status posvátného zvířete. Jedná se zejména o krávu, slona, opici, holubici, hada a kysu. (Müllerová, 2013)

Pohled na zvířata v rámci filozofie

- **Antická filozofie**

V antickém Řecku se někteří myslitelé zabývali otázkou zvířat z hlediska filozofie a etiky.

Aristoteles zastával názor, že všechna zvířata existují pro prospěch člověka. Argumentoval tím, že člověk je nejvyšším tvorem na Zemi, díky svému intelektu, kultuře, technologickému pokroku a morálním schopnostem. (Chapouthier, 2013) Všeobecně lze říci, že mezi člověkem a zvířetem existuje rozdíl v rozumu, řeči a duši. Člověk, zvíře, rostlina i svět mají duši, avšak klíčovým rozdílem je, že zvířata mají duši senzitivní a člověk i rozumovou. (Müllerová, 2013) Tento pohled sdíleli také Sokrates a Platón. Naopak Pythagoras, Plútarchos a Porfyrios kritizovali zabíjení zvířat pro maso. (Chapouthier, 2013) Sdíleli víru v převtělování duší, což znamená, že duše po smrti může opustit tělo člověka a přesunout se do těla zvířete. Tito myslitelé uvažovali o zvířatech jako o bývalých lidských bytostech. (Müllerová, 2013)

Epikurejci byli příznivci myšlenky neusmrcování zvířat. Na rozdíl od nich však stoikové považovali usmrcování zvířat za akceptovatelné, neboť zdůrazňovali, že zvířata jsou řízena instinkty a pudovými impulzy, což stojí v protikladu k lidskému rozumu. To vedlo k přesvědčení, že zvířata jsou na nižší úrovni než člověk, a proto může být s nimi zacházeno méně ohleduplně. Stoická filozofie se tak zcela rozcházela s epikurejským přístupem, kde se klade důraz na minimalizaci utrpení a respekt k všem formám života. (Müllerová, 2013)

- **Filozofie středověku**

Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o období raného křesťanství, ve kterém byla pozornost ke zvířatům zcela minimální. Existovaly však ve smýšlení i výjimky. Jedním z takových byl František z Assisi, jehož láska a soucit ke zvířatům byl úzce spojen s jeho náboženským přesvědčením. (Prchalová, 2009) Přesvědčení o důležitosti péče o všechny stvořené bytosti bylo tak silné, že František přímo kázal ptákům a projevoval soucit k zvířatům. Nejznámějším příkladem je jeho setkání s vlkem, který terorizoval okolní vesnice. Díky svému soucitu a klidu dokázal František s vlkem komunikovat a přesvědčit ho, aby přestal ohrožovat lidi a ostatní zvířata. Podobné myšlenky o zodpovědné péči o tvory a o respektování všeho živého pokračovaly také u dalších světců, jako byl Antonín z Padovy a svatý Martin de Porrés. (Chapouthier, 2013)

Tomáš Akvinský zastával názor, že v hierarchii bytostí je člověk postaven nad zvířaty a má nad nimi vládu. (Müllerová, 2013) Tato víra v hierarchii bytostí však nebyla jen otázkou autority, nýbrž měla etický rozměr. Tvrdil, že způsob, jakým se člověk zachází se zvířaty, odráží jeho vnitřní povahu a charakter. Akvinský byl přesvědčen, že pokud je člověk hrubý či krutý vůči zvířatům, může se snadno projevit tato negativní vlastnost i v jeho jednání vůči lidem. (Prchalová, 2009) Toto přesvědčení zastával později i Immanuel Kant. Oba myslitelé tak zdůrazňovali, že zacházení s zvířaty je indikátorem etického charakteru člověka, a že zvířata mají nárok na ohleduplnost a spravedlivé zacházení ze strany člověka. (Jebavý, 2012)

- **Raný novověk**

Významným představitelem filozofie raného novověku je René Descartes, který je rovněž považován za jednoho ze zakladatelů racionalismu. R. Descartes vnímal zvířata jako pouhé stroje, které postrádají emoce, intelekt a myšlení. Podle něj jednají pouze mechanicky, a proto nepocítují utrpení. (Müllerová, 2013) Tato představa vedla k názoru, že zvířata nemají schopnost vnímat bolest nebo utrpení v takové míře, jako to dokáže člověk. Toto přesvědčení mělo dopad i na praktické experimenty se zvířaty, kdy byla často prováděna bolestivá zkoumání nebo testy bez jakékoli formy anestezie. (Prchalová, 2009) Podobné názory jako R. Descartes zastávali i další filozofové, jako například Francis Bacon, Thomas Hobbes a Gottfried Leibnitz. Tito myslitelé se soustředili hlavně na hledání rozdílů mezi lidmi a zvířaty, aby zdůraznili nižší hodnotu zvířat v porovnání s lidmi. (Müllerová, 2013)

Naopak John Locke a David Hume se od těchto názorů odlišovali. Tito myslitelé hledali podobnosti mezi člověkem a zvířetem a s touto souvislostí přiznávali, že zvířata disponují intelektuálními schopnostmi, které jsou však u lidí mnohem rozvinutější. (Müllerová, 2013)

Postupně nabývalo na kvantitě vědeckých pokusů prováděných na zvířatech, hrubým zacházením v zemědělském sektoru a neetickými událostmi určeny pro lidskou zábavu, jako byly například psí zápasy. Lidé začali hrubé zacházení se zvířaty velmi kritizovat. Jedním z významných hlasů, který se postavil na ochranu zvířat, byl filozof Jeremy Bentham. J. Bentham neprováděl rozdíl mezi zvířaty a lidmi na základě rozumu a jazyka, nýbrž podle schopnosti cítit bolest. V rámci své teorie utilitarismu zdůrazňoval, že bychom měli projevovat laskavost ke zvířatům a brát v úvahu jejich zájmy. Jeho koncepce utilitarismu se opírala o myšlenku největšího štěstí pro největší počet. Nicméně uplatnění konceptu utilitarismu v rámci zacházení se zvířaty zaměřenými na lidskou potřebu a konzum bylo problematické. Zdá se obtížné určit, čí zájmy mají větší váhu – zvířat či lidí. Diskuze ohledně toho, zda prospěch z využívání zvířat pro lidskou potřebu převyšuje morální ohleduplnost k nim, je stále závažným dilematem ve společnosti. (Müllerová, 2013) Problematice ochrany zvířat se věnoval v díle Úvod do zásad morálky a legislativy. (Prchalová, 2009)

Významný vývoj myšlenek ohledně úcty ke zvířatům probíhal v průběhu 19. a 20. století. (Chapouthier, 2013) Zásadním impulsem pro tuto proměnu bylo vědecké bádání Charlese Darwina. Darwinova pozornost byla zaměřena spíše na podobnosti mezi člověkem a zvířetem než na rozdíly mezi nimi. Skrze zkoumání fyzických i mentálních paralel se snažil osvětlit, co nás spojuje. (Müllerová, 2015) Tím, co skutečně vyznačuje člověka, je jeho schopnost morálního a mravního uvědomění. Současně však jeho myšlenky ukazovaly, že to, co nás odlišuje od zvířat, může sloužit jako základ pro jejich spravedlivější zacházení. Náš postoj ke zvířatům může hrát roli i ve vývoji naší vlastní morální citlivosti. Tímto bodem se stala péče o zvířata důležitým impulsem pro změnu, směřující k důstojnějšímu zacházení se zvířaty. (Müllerová, 2013)

Impulzem k většímu zájmu filozofů o problematiku vztahů člověka a zvířat se stalo dílo Petera Singera „Osvobození zvířat“. (Jebavý, 2012)

- **Současná filozofie**

Významnými představiteli filozofie dvacátého až dvacátého prvního století zabývající se právy zvířat jsou Albert Schweitzer, Tom Regan a Peter Singer.

Albert Schweitzer byl významným německým lékařem a filozofem, který přinesl do etického myšlení základní principy, které se opírají o hluboký respekt k životu a všeobecnou empatii k všem formám života. Jeho morální základy zdůrazňují, že každý živý tvor má hodnotu a nárok na ochranu. Tento přístup Schweitzera, byť ideální v teorii, je v praxi obtížně realizovatelný. Nicméně Schweitzer věřil, že schopnost naplňovat tyto zásady spočívá v individuálních lidských schopnostech a morálních rozhodnutích. Spíše než zasahovat do právního rámce, Schweitzer apeloval na svědomí jednotlivců, aby sami přijímali rozhodnutí v souladu s těmito etickými principy. Jeho důraz na osobní odpovědnost a vnitřní svobodu volby představuje výzvu k individuálnímu uvědomění si hodnoty života a zodpovědnému jednání ve prospěch všech tvorů na Zemi. Jeho myšlenky jsou známé jako teorie úcty k životu. (Müllerová, 2013)

Tom Regan byl významným americkým filozofem, který přinesl do etického diskurzu teorii vnitřní hodnoty, která kladla důraz na jedinečnost každého individua a absolutní nepřijatelnost jakéhokoliv utrpení pro dobro jiných. (Müllerová, 2013) Pro Regana bylo naprosto nepřijatelné, aby život zvířete byl znehodnocen nebo zneužit pro lidské potřeby v různých oblastech, jako je například zdroj potravy, pokusy a zábava. (Prchalová, 2009) Jeho stanovisko se vyznačovalo tím, že nečinil rozdíl mezi lidským jedincem a zvířetem. Podstatné pro něj bylo vnímat každého jednotlivce jako nositele vnitřní hodnoty. Pod tímto konceptem si Regan představoval schopnost individua vnímat svou existenci, být si vědom sebe i okolního světa a mít povědomí o minulosti a budoucnosti. Pro něj nebylo důležité, zda se jedná o lidskou bytost či zvíře, ale spíše o to, zda dotyčný subjekt disponuje těmito charakteristikami a je tak nositelem vnitřní hodnoty, kterou je třeba respektovat a chránit. Reganovo pojetí vnitřní hodnoty tak posiluje důležitost individuálního přístupu k etice a podtrhuje základní práva všech živých tvorů na respekt a důstojný život. (Müllerová, 2013)

Jeho hlavním cílem bylo prosazení naprostého zákazu využívání zvířat ve vědeckém výzkumu. Jeho přesvědčení se dále dotýká uzavření velkochovů a zrušení lovu zvířat pro zábavu. Reganovým záměrem bylo prosadit etický přístup k životu zvířat, bez zbytečného utrpení a zneužívání. Důležité je hledat podobnosti lidí a zvířat, ne rozdíly. Všichni žijeme, máme vědomí a podmínky k životu. (Prchalová, 2009)

Peter Singer je australský filozof, který ve své průlomové práci "Osvobození zvířat" představuje hlubokou kritiku společenských a morálních základů, na nichž stojí naše současné vztahy se zvířaty. Singer vyzývá k radikální změně v našem vnímání zvířat, odmítá speciesismus a zdůrazňuje nutnost rovného zvážení zájmů zvířat. Jeho práce se stala základním kamenem pro hnutí za práva zvířat a vyvolala důležitou diskusi o etice, právech zvířat a lidské odpovědnosti vůči nim. (Singer, 2001)

V knize "Animal Liberation", která představuje základní dílo v oblasti práv zvířat, Peter Singer argumentuje proti speciesismu – diskriminaci založené na druhové příslušnosti. Singer poukazuje na to, že schopnost zvířat cítit bolest by měla být základním kritériem pro jejich morální zvážení, a odmítá myšlenku, že zájmy zvířat by měly být považovány za méně důležité jen kvůli jejich druhové příslušnosti. Speciesismus podle Singera vede k neoprávněné diskriminaci. Singer kritizuje společenské a kulturní normy, které tuto diskriminaci podporují, a tvrdí, že takové předsudky jsou nespravedlivé a neetické. Jeho kritika speciesismu má za cíl poukázat na potřebu změny v našem morálním myšlení a v právních normách, které se týkají zvířat. Singerovo dílo tak vyzývá k širšímu uznání práv zvířat a k reformě praxí, které způsobují zvířatům utrpení, což má vliv na legislativní a etické normy ve společnosti. (Singer, 2001)

Peter Singer ve svých argumentech proti druhové diskriminaci klade důraz na schopnost zvířat cítit bolest jako klíčový faktor pro jejich morální zvážení. Tímto přístupem vyzývá k rozšíření tradičních etických zásad, které byly doposud aplikovány převážně na lidské bytosti, na zvířata. Singer také poukazuje na nespravedlnost speciesismu, podobně jako se v minulosti bojovalo proti rasismu a sexismu, a argumentuje, že zvířata by neměla být vyloučena z morálního zvážení jen na základě jejich druhové příslušnosti. Dále porovnává práva zvířat s lidskými právy, zdůrazňuje, že i když zvířata a lidé mohou mít rozdílné schopnosti, neznamená to, že základní právo na úlevu od bolesti by mělo být odepřeno zvířatům. Singerova filozofie vyzývá k zásadní změně v našem chápání a zacházení se zvířaty. (Singer, 2001)

Důsledky Singerových argumentů pro rovnocennost zvířat a lidí se dotýkají mnoha aspektů lidské společnosti, včetně právních systémů, průmyslového zemědělství, vědeckého výzkumu a každodenních etických rozhodnutí. Přijetí jeho přístupu by vyžadovalo zásadní přehodnocení způsobu, jakým lidé interagují se zvířaty, a mohl by vést k širšímu přijetí vegetariánství nebo veganství, ke zlepšení podmínek chovu zvířat a k přísnějším regulacím v oblastech, kde jsou zvířata využívána. Tyto změny by měly dalekosáhlý vliv na snižování utrpení zvířat a na podporu udržitelnějšího a etičtějšího způsobu života. (Singer, 2001)

Ve své práci Peter Singer podporuje vegetariánství a veganství jako etické stravovací styly, které minimalizují utrpení zvířat a mají pozitivní vliv na životní prostředí. Argumentuje, že konzumace zvířecích produktů přispívá k utrpení a smrti zvířat v průmyslovém zemědělství a je neefektivním využíváním zdrojů. Singer zdůrazňuje, že přechod na vegetariánské nebo veganské stravování je jedním z nejúčinnějších způsobů, jak jednotlivec může snížit svůj dopad na utrpení zvířat a přispět k udržitelnějšímu světu. (Singer, 2001)

Singerova práce nabízí hlubokou analýzu etických otázek spojených s konzumací zvířecích produktů, využíváním zvířat v průmyslovém zemědělství a vědeckém výzkumu. Zdůrazňuje, že naše morální zásady by měly být rozšířeny tak, aby zahrnovaly zvířata, a vyzývá k širší etické reformě v našem zacházení se zvířaty. Singer tak otevírá důležitou diskusi o tom, jak by naše společnost měla přistupovat k právům a pohodě zvířat, a jak by měla být tato práva zakotvena v našich morálních a právních systémech. (Singer, 2001)

Jeho práce měla a stále má velký vliv na rozvoj hnutí za práva zvířat a na změnu veřejného vnímání zvířat jako cítících bytostí, které si zaslouží úctu a ochranu. (Singer, 2001)

3 Práva zvířat

Z filozofického pohledu je zřejmé, že lidé projevují ke zvířatům určitý stupeň soucitu. Avšak tato empatie často zůstává pouze na úrovni přání a konceptů, týkajících se toho, jak bychom měli se zvířaty jednat. Pro dosažení skutečného pokroku v této oblasti je nezbytné, aby tyto myšlenky našly svůj pevný základ v právním rámci. Zavedení relevantních zákonů je klíčové k tomu, abychom zajistili, že péče a zacházení se zvířaty nezůstane pouze na úrovni abstraktních ideálů, ale stane se skutečnou povinností a závazkem, který máme vůči ostatním tvorům žijícím na planetě. (Chapouthier, 2013)

Koncept práv zvířat, je spíše filozofický názor, který prosazuje, že zvířata by měla mít nárok na práva, jež by jim umožnila žít svůj život bez zásahů ze strany lidí. Tato perspektiva klade důraz na etiku zacházení se zvířaty a předpokládá, že by měla být zajištěna ochrana jejich základních potřeb a přirozeného prostředí. Debaty kolem této otázky často zkoumají, do jaké míry jsou zvířata schopna projevovat vlastnosti, které by jim zajišťovaly práva, a do jaké míry by lidská společnost měla respektovat jejich autonomii a životní prostor. (Jebavý, 2012)

3.1 Všeobecná deklarace práv zvířat

V roce 1978 došlo ve Francii v sídle UNESCO k historickému momentu, kdy byla přijata Všeobecná deklarace práv zvířat. Tato deklarace představovala již revidovanou verzi původního dokumentu z roku 1973, který vytvořil Georges Heuse a jehož schválení provedla Národní rada na ochranu zvířat. Důležitými změnami, kterými deklarace prošla, byly podněty různých spolků zabývajících se ochranou zvířat. Tyto spolky navrhly úpravy, které nakonec vedly ke schválení dokumentu v roce 1977 a jeho slavnostnímu vyhlášení o rok později. (Chapouthier, 2013)

Hlavní myšlenky obsažené ve Všeobecné deklaraci práv zvířat jsou zásadní pro formování etického přístupu ke zvířecímu světu. Dokument zastává názor, že každé zvíře má svá určitá práva, ať už se jedná o jakýkoli druh. Tato práva jsou založena na principu rovnosti, neboť všechna zvířata se rodí s rovnocennými právy a hodnotou. Klíčovým aspektem je právo na úctu, které má být poskytováno všem zvířatům bez ohledu na jejich využití či postavení. Deklarace také jednoznačně deklaruje, že žádné zvíře by nemělo být vystavováno špatnému zacházení. V případě nezbytnosti provést usmrcení zvířete by mělo být zajištěno, aby tento proces proběhl rychle a bezbolestně. Po smrti zvířete by mělo být s jeho tělem zacházeno s důstojností. Divoká zvířata mají právo žít na svobodě a svobodně se rozmnožovat. Zvířata, která jsou závislá na lidské péči, mají právo na pozorné zacházení, které jim zajistí kvalitní

životní podmínky. Zároveň je zásadní, aby všechny formy chovu a využívání zvířat byly v souladu s jejich fyziologií a přirozeným chováním specifickým pro daný druh. Pracujícím zvířatům je garantováno právo na odpočinek, což reflektuje jejich práci a pohodu. Nejdůležitější je, že experimenty, které by zahrnovaly fyzické či psychické utrpení zvířat, jsou v rozporu s právy zvířete a neměly by být povoleny. Dokument také jednoznačně odsuzuje usmrcení zvířete bez reálné potřeby jako a definuje jej jako zločin. Tato deklarace tedy vytváří důležitý rámec pro ochranu práv zvířat a pro vytyčení etických hranic v zacházení se zvířecím světem. (Chapouthier, 2013)

Odezva veřejnosti na Všeobecnou deklaraci zvířecích práv z roku 1978 vykazovala zajímavou rozmanitost názorů a postojů. Na jedné straně se objevila skupina lidí, kteří vítali tuto deklaraci a nadchli se pro její hlavní principy a záměry, které reflektovaly snahu o zlepšení zacházení se zvířaty. Ovšem Deklarace neunikla ani kritice. Někteří jedinci zastávali názor, že práva by měla být vyhrazena pouze pro lidskou společnost a zavádění práv zvířat by mohlo narušit tradiční aktivity, jako je lov, zemědělství a v neposlední řadě vědecký výzkum. Vystaly dokonce obavy, že omezení využívání zvířat lidmi by mohlo mít nepříznivý dopad na ekonomiku a živobytí lidí. V reakci na tyto rozpory a obavy, které se objevily v rámci obyvatelstva, byly k Všeobecné deklaraci připojeny dodatečné přílohy, které měly za cíl vysvětlit některé body deklarace podrobněji, tak, aby vedly k lepšímu porozumění. (Chapouthier, 2013)

Mezi nejvýznamnější přílohy k Deklaraci patří:

- Duch Všeobecné deklarace zvířecích práv
- Deklarace o potravinové etice
- Všeobecná deklarace

Duch Všeobecné deklarace zvířecích práv vysvětluje body, které mohly být lidmi špatně pochopeny. Hlavní myšlenkou je, že člověk a zvířata by měli žít v přírodní rovnováze a vzájemně se respektovat. Jelikož se Všeobecná deklarace z roku 1978 zabývá pouze problémy spojenými s chovem zvířat pro maso, ale nezmiňuje se o masité stravě, byla v roce 1982 vydána Deklarace o potravinové etice. Dalším významným dokumentem je Všeobecná deklarace z roku 1989, což je nová formulace Deklarace z roku 1978. Tato novější verze se vyznačuje použitím přesnějších termínů a některé dřívější nejasnosti byly formulovány spíše v obecné rovině. (Chapouthier, 2013)

Je důležité si však uvědomit, že Deklarace definuje, co je nepřijatelné a jaké změny by měly proběhnout ve prospěch zacházení se zvířaty. Dále je již na samotných nezávislých státech, aby tyto stanoviska promítly do vlastních zákonů a pravidel, která regulují jednání s zvířaty. (Chapouthier, 2013)

3.2 Právní status a ochrana zvířat

Vývoj právního statusu zvířat je proces, který reflektuje proměny v pohledu společnosti na jejich postavení.

Právní ochrana zvířat zahrnuje soubor právních opatření, nařízení a zákonů, které mají za cíl zajišťovat spravedlivé a etické zacházení se zvířaty a chránit je před týráním, zneužíváním a nespravedlivým zacházením. Tato ochrana může zahrnovat různá opatření, jako jsou zákazy určitých druhů týrání, standardy pro chov a údržbu zvířat, regulace zvířecího průmyslu, podpora výzkumu na ochranu zvířat, a v některých případech i právní uznání určitých práv zvířat. (Curnutt, 2001)

Historicky byla zvířata považována za vlastnictví lidí bez vlastních práv. Nicméně v průběhu času se zvyšovala informovanost o jejich inteligenci, citlivosti a schopnosti cítit bolest. To vedlo k posunu ve vnímání zvířat jako bytostí, které si zasluhují určitou ochranu.

Podle občanského zákoníku z roku 1804 bylo zřejmé, že zvíře bylo chápáno jako majetek člověka. (Chapouthier, 2013) „*Nový zvířecí přírůstek náleží majiteli na základě práva přírůstku.*“ (Chapouthier, 2013, s. 52) V souvislosti s tím bylo také stanoveno, že majitel zvířete nese odpovědnost za škodu, kterou zvíře způsobí. (Chapouthier, 2013) Koncept ochrany před trýzněním nebo týráním zvířat nebyl tehdy hlavním aspektem. Namísto toho se právo zaměřovalo na udržování veřejného pořádku. Tedy veřejné týráné zvířat bylo trestáno, ale týráné, které se odehrávalo v soukromí domácností, nebylo nikterak právně postihováno. (Müllerová, 2013)

V historii byl prvním zásadním krokem směrem k právní ochraně zvířat rok 1822, kdy byl ve Velké Británii schválen první zákon zaměřený na jejich ochranu. (Jebavý, 2012) Důvodem bylo kruté zacházení se zvířaty na jatkách, které se dříve nacházely přímo ve městě Londýn. Tento milník představoval první právní základ pro zabránění týráné zvířat. (Müllerová, 2013)

Na území dnešní České republiky byl podobný zákon o ochraně zvířat zaveden během protektorátu Čechy a Morava v roce 1933. Tento zákon byl významným opatřením, neboť

představoval závazek k ochraně všech druhů zvířat a trestání jakékoli formy krutosti vůči nim. Zákon se věnoval detailní regulaci péče o zvířata. Tento zákon stanovoval nejen maximální povolené množství práce, které mohlo být zvířatům uloženo, ale také specifikoval přesné podmínky pro jejich převoz. V případě experimentů na zvířatech bylo vyžadováno povolení ministerstva vnitra, což ukazuje na určitou snahu o omezení zneužívání zvířat v rámci výzkumných činností. Je třeba poznamenat paradox, že ačkoliv nacisté kladli důraz na minimální rozdíly mezi člověkem a zvířetem, tato péče a ohleduplnost se neodrážela ve způsobu, jakým jednali s některými skupinami lidí, kde chyběla podobná úcta a empatie. (Müllerová, 2013) Po rozpadu protektorátu se ochrana zvířat nijak právně neregulovala (Jebavý, 2012)

Po roce 1989 se v naší republice změnila politická a právní situace, což umožnilo vznik prvních ochránářských hnutí v podobě občanských sdružení. Významným právním dokumentem v oblasti ochrany zvířat v České republice je Zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 246/1992 Sb., který byl vyhlášen Českou národní radou. Tento zákon má za cíl posílit ochranu zvířat a zabránit jejich týrání. Jeho hlavním zaměřením je pohlížet na zvířata jako na individuální tvory s vlastními potřebami. (Müllerová, 2015)

Zákon na ochranu zvířat měl do roku 2019 formu čítající sedm částí. Dne 4. prosince 2020 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon č. 501/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Většina ustanovení novely zákona na ochranu zvířat nabyly účinnosti 1.2.2021. Některá ustanovení novely zákona na ochranu zvířat nabyly účinnosti až 1.4. 2021, případně 1.4.2021. Další nabydou účinnosti až 1.1.2027. (Ministerstvo zemědělství, 2022, online)

Zákon č. 246/1992 Sb. stanovuje a upravuje různá opatření a pravidla, která mají zajistit, že zvířata budou chráněna před fyzickým a psychickým utrpením, zneužíváním a zanedbáváním. Zákon zakazuje propagaci týrání zvířat, opuštění zvířete, bezdůvodné usmrcování, upravuje podmínky pro ochranu hospodářských zvířat, pokusných zvířat, povinnosti chovatelů a majitelů zvířat, ochranu při přepravě. Dále zákon stanovuje postupy pro inspekce, které mají monitorovat a vyšetřovat případy porušení ochrany zvířat. Nakonec zákon předkládá přestupky fyzických osob, právnických osob a podnikajících fyzických osob. (Zákon č. 246/1992 Sb.)

Orgány, které se zabývají ochranou zvířat jsou Ministerstvo zemědělství, Úřední komise pro ochranu zvířat, orgány veterinární správy, ústřední orgány státní správy, Akademie věd ČR, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany v rámci své působnosti, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obce. Úkolem orgánů veterinární správy je realizovat dozory nad dodržováním povinností. Dále ukládají nápravná opatření a podávají podněty obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. (Voslářová, 2007)

Nový občanský zákoník, přijatý v České republice pod číslem 89/2012 Sb., uznává, že zvířata nejsou pouhými věcmi, ačkoliv některá ustanovení týkající se věcí mohou být aplikována, pokud to neodporuje povaze zvířete. To znamená, že zvířatům nesmí být způsobována bolest, stres a podobně. (Müllerová, 2015) Nicméně zvířata jsou i nadále brána jako věci, což vyplívá z občanského zákoníku, v souvislosti s vlastnickými vztahy a odpovědností za možnou vzniklou škodu. Je důležité poznamenat, že i když občanský zákoník stále zachovává zvířata jako majetek v rámci vlastnických vztahů a odpovědnosti za případnou škodu, speciální zákony na ochranu zvířat mají přednost před občanským zákoníkem. (Prchalová, 2009)

Právní status zvířat nesouvisí jen s definicí jejich práv. Vzhledem k tomu, že zvířata nejsou považována za osoby, nemohou mít formální práva. Nicméně existuje perspektiva, která zdůrazňuje, že některé charakteristiky zvířat jsou podobné těm, které mají osoby. Tím pádem se argumentuje, že zvířata mohou být oprávněna mít některá práva. Vznikají i názory, že by zvířata měla být vybavena specifickou formou právní subjektivity, což by je osvobodilo z role pouhých objektů práva. Tato myšlenka však neseď všem. Otázka přiznání právní subjektivity zvířatům nese s sebou další řadu potenciálních problémů. Hlavním argumentem proti této myšlence je často skutečnost, že zvířata nejsou schopna komunikovat lidským jazykem, a tudíž nemohou prakticky uplatnit potencionálně přiznaná práva. Tento argument však není zcela přesvědčivý, jelikož i novorozené děti či lidé s určitým handicapem jsou v podobné situaci s komunikací, a přesto jim jsou přiznány práva, zpravidla prostřednictvím zákonných zástupců. Pokud by tedy zvířatům byla přiznána práva, o jejich uplatňování by se měla starat nějaká forma zákonného zástupce. (Chapouthier, 2013)

Kritika myšlenky práv zvířat

Názory na koncept práv zvířat se různí a vzbuzují diskuse o povaze těchto práv a jejich vztahu k lidstvu. Někteří nesouhlasí s tím, že by zvířata měla mít nárok na práva, zdůrazňujíce, že zvíře nemá k lidské společnosti žádné závazky a povinnosti. (Chapouthier, 2013)

Zvíře by nemělo disponovat právy, neboť nevykazuje žádné rysy, které by naznačovaly potřebu takových práv. V tomto pohledu je pojem práv vyhrazený pouze pro lidské bytosti, jelikož je chápán jako výlučný výraz lidského stavu. Podobný názor můžeme zaznamenat i mezi některými vědci, kteří zdůrazňují, že práva jsou určena pro osoby, tedy pro bytosti schopné racionálního myšlení, sebeuvědomování a cílení svého života. My jako lidé, máme ke zvířatům určité povinnosti, ale nelze mluvit o právu zvířat jako takovém. (Chapouthier, 2013)

Přes rozmanitost názorů je otázka práv zvířat zajímavým a komplexním tématem, které podněcuje hluboké úvahy o postavení zvířat v rámci lidské společnosti a etických hodnotách. (Chapouthier, 2013)

Podezření na týrání zvířat

Při podezření na týrání zvířat je zásadní okamžitě jednat a obrátit se na příslušné orgány. Nejprve je vhodné kontaktovat policii, která má pravomoc jednat v takových případech. Policie může spolupracovat s krajskou veterinární správou a obecními úřady obcí s rozšířenou působností. Tyto úřady mají pravomoc přijímat opatření v akutních situacích týrání zvířat. Mezi tyto opatření patří poskytnutí předběžné náhradní péče, umístění zvířete do dočasné péče, zabránění dalšího týrání zvířete, vydání zákazu chovu, či nařízení snížení počtu zvířat v případě, že by bylo příliš mnoho zvířat na daném místě. Tato opatření jsou důležitá nejen pro ochranu postižených zvířat, ale také pro prevenci dalšího možného týrání a zajištění jejich pohody a bezpečí. Spolupráce s orgány veřejné moci je klíčová pro efektivní řešení případů týrání zvířat a ochranu jejich práv. (Müllerová, 2015)

4 Etika ochrany zvířat

Etika je filozofická disciplína, která se zabývá zkoumáním morálních hodnot, principů a norem, které určují, co je považováno za správné a nesprávné chování. Etika se zabývá otázkami týkající se lidského jednání, morálních povinností, hodnot, spravedlnosti a zodpovědnosti v různých kontextech. (Rachels, 2023)

V průběhu druhé poloviny 19. století začala vznikat úvaha o rozšíření etiky na další živé bytosti kromě lidského druhu. V otázce zacházení se zvířaty by měla převládat ohleduplnost a respekt k jejich přirozenému prostředí. Toto stanovisko však může čelit náročným dilematům, zejména u hospodářských zvířat, kde se konfliktní faktory prolínají s ekonomickými zájmy. Často převládající zájem o ekonomický zisk, představuje riziko pro naplnění etického zacházení s určitými druhy zvířat. (Prchalová, 2009) Je rozhodně přijatelné využívat zvířata pro potravu, pracovní účely či výrobu oděvů, a dokonce i pro medicínské výzkumy, neboť přinášejí klíčové poznatky pro člověka. Avšak klíčovou otázkou je, zda to musí znamenat utrpení a týrání zvířat. (Jebavý, 2012) Způsob, jakým člověk zachází se zvířaty a jak se k nim chová, má dopad na kvalitu života a spokojenost člověka. (Jebavý, 2012)

Evropská unie přijala Protokol o ochraně zvířat, který výslovně uznává zvířata jako bytosti s vnímáním. Zároveň Evropská unie ukládá na členské státy povinnost přijmout předpisy, které slouží k ochraně zvířat. Tyto předpisy jsou následně implementovány na vnitrostátní úrovni. Nicméně členské země mají možnost upravit svou legislativu nad rámec nařízení Evropské unie. Tento přístup k ochraně zvířat může mít různé podoby v různých členských státech. Příkladem jsou Rakousko či Švýcarsko, které si stanovily vlastní normy a standardy pro zacházení se zvířaty. Například Švýcarsko zavedlo 1. září 2009 zákon, který zvířata vnímá jako bytosti a taktéž zdůrazňuje ochranu před nepřirozenými podmínkami života zvířat. (Prchalová, 2009)

Reklama

S etikou ochrany zvířat úzce souvisí i propagace živočišných produktů prostřednictvím reklamy. Reklama je nedílnou součástí současného světa a ovlivňuje naše každodenní rozhodování. Jedná se o placené sdělení, jehož cílem je informovat a ovlivnit rozhodnutí příjemce. Cílem reklamy je přesvědčit cílovou skupinu k určité akci, například k nákupu produktu nebo služby, ke změně chování nebo k podpoře určité myšlenky. Reklama se může objevovat v různých médiích, například v televizi, tisku, online nebo na plakátech. (Petřtyl, 2017, online)

V televizním vysílání se často objevují reklamy, které propagují živočišné produkty a prezentují je v pozitivním světle za účasti šťastných farmářů a přátelských zvířat na farmě. Tímto způsobem je spotřebiteli podsouván dojem, že zvířatům se neděje nic špatného, a že je o ně výborně postaráno, což může být v mnoha případech zavádějící. Příkladem klamavé reklamy na živočišné produkty může být reklama na mléčné výrobky nebo na maso. (Vincour, 2020)

Jako příklad lze uvést reklamu na Tatra mléko, která prezentuje idylický obraz krav žijících v čisté stáji s volným výběhem, čímž zdůrazňuje péči a lásku, která je zvířatům poskytována. Vizuální záběry idylického prostředí a spokojených zvířat spolu s emocionálním sdělením „Vše, co děláme, děláme s láskou a péčí.“ posilují dojem o pozitivním postoji firmy k etickým a kvalitním standardům v chovu a produkci mléka. Touto prezentací se reklama snaží představit výrobek jako výsledek péče a ohleduplnosti vůči zvířatům i kvalitě produktu, což může v konzumentech podporovat představu o etických praktikách v zemědělství. (Tatra mléko, 2015, online)

Obr.4: *Péče o zvířata vizualizovaná v reklamě na Tatra mléko* Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=VfezNkyw1IQ>

Obr.5: *Rodinná pohoda u stolu s Tatra mlékem* Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=VfezNkyw1IQ>

5 Chovy zvířat

V současné době se v oblasti chovu zvířat v zemědělství uplatňují různé přístupy, které se liší nejen ve svém zaměření, ale i ve způsobu, jakým ovlivňují životní prostředí, pohodu zvířat a produkci potravin. Mezi tyto různé přístupy patří velkochovy, malochovy a ekologické chovy. Každý z těchto modelů má své specifické charakteristiky, které ovlivňují způsob, jakým jsou zvířata chována. (Vincour, 2020)

Velkochovy

První velkochovy začaly vznikat v USA po první světové válce, po druhé světové válce se tento trend rozšířil i do Evropy. Tato tendence vznikla v reakci na rostoucí poptávku po masných výrobcích a živočišných produktech, která se od té doby stále zvyšuje. (Müllerová, 2013)

Primárním cílem velkochovů je minimalizovat náklady a maximalizovat zisk. To znamená, že čím více zvířat je umístěno na omezeném prostoru, tím nižší jsou náklady na každé jednotlivé zvíře. (Vincour, 2020) Proto velkochovy představují prostředí, kde jsou zvířata umístěna v těsných prostorách, často v nehygienických klecích, plastových boxech či přeplněných halách. Nejedná se o životní podmínky, které by reflektovaly potřeby a pohodu živých tvorů. Jelikož toto nejsou podmínky vhodná pro zvířata, podávají se jim geneticky upravená krmiva a léčiva využívána tak, aby zvířata i za nepřirozených a stresujících podmínek plně fungovala. To znamená, že slepice snášejí vejce a kuřata rostou i za těchto nepřirozených a stresujících podmínek. (Müllerová, 2013)

V živočišném průmyslu se často užívá i terminologie, která převádí zvířata do role strojů určených pouze pro výrobu. Užívají se termíny jako "výroba hovězího", "podnik pro výrobu vajec", "naskladňování" a "vyskladňování". (Müllerová, 2013)

Jednou z podstatných otázek, kterým čelíme v moderním živočišném průmyslu, jsou závažné problémy, kterým jsou zvířata vystavována. Těmito problémy jsou nedostatečný prostor pro jednotlivá zvířata a vytváření umělých prostředí, která brání přirozeným projevům zvířat. (Müllerová, 2013)

Většinu svého života tráví zvířata ve stísněných prostorech, což často vede k agresivitě a zvýšenému výskytu nemocí. Jsou odkázána na umělé osvětlení a jim nepřirozené materiály, jako je například tvrdý beton. (Müllerová, 2013)

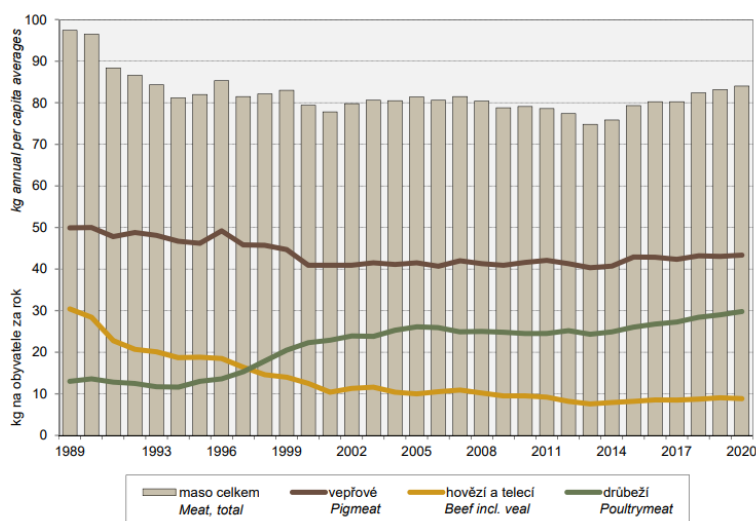
Na sociální potřeby zvířat není brán taktéž zřetel, jelikož jsou nucena žít společně. Většina zvířat by v přírodě netvořila tak velké společenství. Zvířata mají také z nedostatku podnětů stereotypní život, což zapříčiňuje nudu a zvýšenou agresi. Aby se zabránilo zraněním, jsou zvířata podrobována bolestivým chirurgickým zákrokům, jako je uštipování ocásků u selat, odstranění rohů u skotu nebo zkracování zobáků u slepic. (Müllerová, 2013)

Dalším alarmujícím problémem je nadměrná reprodukce a rychlý růst zvířat. To vede ke zhoršenému zdraví a co se týká mláďat, ty jsou velmi brzo oddělována od svých matek, což má další negativní vliv na jejich fyzické a psychické zdraví. (Müllerová, 2013)

Nakonec je třeba zmínit problém nadměrné přepravy zvířat. Ta jsou často přepravována ve velkých počtech a často dochází ke zraněním, fyzickému vyčerpání a psychickému stresu. Přeprava zvířat je regulována pouze v rámci Evropské unie, což znamená, že zvířata v jiných částech světa jsou vystavena ještě větším rizikům. (Müllerová, 2013)

Spotřeba masa v České republice

Od roku 1990 byl zaznamenán významný nárůst konzumace drůbežího masa. Na příkladu České republiky je patrné, jak se tato poptávka projevila v praxi. V roce 1990 dosáhla spotřeba drůbežího masa průměrně 13,6 kg na osobu za rok. V roce 2004, byl oproti roku 1999 zaznamenán významný nárůst. Spotřeba na osobu vzrostla o 11,4 kg za jedno kalendářní období, tedy na 25 kg ročně na osobu. (Müllerová, 2013) V roce 2020 dosáhla spotřeba drůbežího masa hodnoty 29,82 kg na osobu ročně. (Cieslar, 2021, online) Naopak spotřeba hovězího masa od roku 1990 významně klesla a spotřeba vepřového masa kolísá mezi čtyřiceti a padesáti kilogramy masa na osobu za rok.

Obr.1: Spotřeba masa od roku 1989 do roku 2020

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/191095283/2701392301g2.pdf/365c2686-8175-4dc9-bb3f-518b732c357c?version=1.0>

Malochovy

Provoz malochovů představuje vážný problém, neboť malochovy nejsou tak malé, jak by se podle názvu mohlo zdát. Může se jednat o chov se stovkami až tisíci zvířat. Podobně jako ve velkochovech je i zde zisk pro majitele prioritou, a to někdy i za cenu krutého zacházení se zvířaty. Jedním z hlavních problémů je nedostatečná péče o nemocná zvířata. Ta jsou z chovu odstraněna, protože náklady na léčbu by převýšily náklady na pořízení nového zvířete. (Vincour, 2020)

Pro malochovy neexistuje žádná právní úprava, musí se řídit pouze zákonem proti týrání zvířat. Nicméně malochovy obvykle chovají zvířata, která jsou považována za malá, jako jsou slepice, perličky, kuřata, králíci a další. Pokud tato malá zvířata chovatel zneužívá, nehrozí mu žádný postih. Navíc na internetových stránkách existují diskuzní fóra mezi malochovateli, kde se vyměňují rady a tipy, které mohou být kruté a neetické ke zvířatům. Jedná se například o odstřížení třetiny křídla včetně kloubu narozeným ptákům, aby nemohli přeletět plot. (Vincour, 2020) Také se objevuje psychické týrání. Jedním z příkladů je zavěšení slepice v přikrytém koši na stromě. Slepice se tak udržuje stále v nejistotě a je natolik traumatizovaná, že přestane kvokat. Kvokání není žádoucí k produkci vajec. Mohla by totiž vysedět mládě. Další typy, jak zabránit kvokání slepic si sdělují malochovatelé na internetových fórech. (Malochov: Fórum pro hospodáře všeho druhu, 2019, online)

Někdy se setkáváme s termínem "rodinná farma", který může být pouze čistým marketingovým tahem. Tyto farmy často čítají stovky zvířat, která jsou často podrobována týrání a nelidským podmínkám, což zpochybňuje jakýkoliv tvrzený rodinný charakter podniku. (Vincour, 2020)

Ekologické chovy

Hlavním rozdílem mezi velkochovem a ekologickým chovem zvířat je jejich strava. V ekologických chovech jsou zvířata krmena bez použití antibiotik. Pokud by zvíře v ekologickém chovu zkonsumovalo antibiotika, je stanoveno, že nesmí být zabito alespoň po dobu 14 dní od posledního podání antibiotik. V případě velkochovů je tato lhůta značně kratší, pouze jeden týden. (Lovime.bio, online) Ekologický chov také obvykle umožňuje, aby mláďata zůstala delší dobu s matkami, i když i tato doba je stále biologicky nedostačující. Například

telata by měla být s matkou minimálně jeden rok, zatímco v ekologickém chovu jsou s ní pouze týden a ve velkochovech dokonce méně než jednu hodinu. (Vincour, 2020)

Dalším rozdílem je přístup zvířat do venkovního výběhu. I když mají zvířata v ekologických chovech možnost vyjít ven, nemají tuto možnost nepřetržitě. Co se týče prostoru, zvířata v ekologických chovech mají obvykle více místa než ve velkochovech. Například ve velkochovech může žít až 20 kuřat na jednom metru čtverečním, zatímco v ekologickém chovu je to poloviční počet kuřat na stejném prostoru. (Lovime.bio, online)

Bohužel, ačkoli jsou zvířata v ekologickém chovu v lepších podmínkách než ve velkochovech, jsou stále vystavena velkému stresu, panice a bolesti při transportu na stejná jatka. (Vincour, 2020)

5.1 Specifika vybraných chovů zvířat

Co se týká chovu zvířat v oblasti zemědělské produkce, v České republice jsou kuřata, krávy a prasata mezi nejčastěji konzumovanými druhy zvířat. Slepice a krávy jsou také aktivně využívány k produkci vajec a mléka. Chovy těchto druhů zvířat mají však svá specifika a podoby. (Mach, 2013)

Chovy zvířat se však netýkají pouze zemědělské produkce, ale i dalších oblastí lidské činnosti, kde jsou zvířata využívána nebo chována pro různé účely. Mezi tyto oblasti patří například zoologické zahrady, cirkusy, mazlíčci v domácnosti a pokusná zvířata. (Vincour, 2020)

5.1.1 Zvířata v zemědělské produkci

Chov slepic

Slepice jsou sociálně žijící zvířata, které vykazují rozsáhlé sociální interakce a vytvářejí mezi sebou pevné vazby. Jejich komunikace probíhá nejen pomocí různých zvuků, ale také prostřednictvím fyzických projevů. Mimo jiné jsou schopny vyjádřit péči o svá kuřata, věnovat jim pozornost a chránit je, což vytváří silné emocionální pouto mezi slepicí a jejími potomky. Slepice také projevují schopnost dedukce, což znamená, že jsou schopny logicky uvažovat, a vykazují širokou škálu emocí, ať už jsou to pozitivní projevy radosti a lásky nebo negativní projevy například obavy či strachu. Jejich schopnost prožívat a vyjadřovat emoce přispívá k jejich složitému sociálnímu chování a adaptaci na různé situace. (Marino, 2017, online)

Lidé primárně chovají slepice kvůli produkci vajec. V divoké přírodě slepice snášejí přibližně 8 až 18 vajec ročně, avšak díky genetickým mutacím jsou dnešní slepice schopny produkovat značně vyšší množství, a to až kolem 330 vajec ročně. Tato intenzivní produkce však přináší značné fyzické nároky, neboť slepice musí poskytnout množství živin z vlastního těla, což v konečném důsledku vede k fyzickému vyčerpání. (Vincour, 2020)

Nepřetržitá snáška vajec s sebou nese řadu komplikací, a to zejména v podobě žloutkové peritonitidy. Tato patologie způsobuje uvolnění žloutku do dutiny břišní slepice. Důsledkem tohoto procesu jsou vážné komplikace spojené s bolestivým onemocněním, které nakonec může vést k úmrtí slepice. (Veterinární průvodce, 2021, online)

Oploštěná vejce jsou umístěna v inkubátorech, kde je před vylíhnutím kuřat vstříkováno do vajec speciální roztok s cílem zvýšit jejich odolnost. Tento postup je aplikován několik dní před plánovaným vylíhnutím. Je důležité zdůraznit, že tento proces není omezen pouze na

slepice, ale zahrnuje i kohouty, jelikož z vejce nelze poznat pohlaví. Bohužel, kohouti a jedinci s jakýmkoliv fyzickými či zdravotními vadami jsou často považováni za nadbytečné a jsou odstraňováni ze zařízení. V České republice každoročně končí život přibližně dvanácti milionů kohoutů. (Vincour, 2020)

Vzhledem k těsným a stresujícím podmínkám, v nichž jsou slepice často chovány, mohou být náchylné k agresivním projevům ze strany svých druhů. S cílem minimalizovat tento problém je praktikováno odstranění části zobáku u kuřat, což však přináší velké bolesti, neboť zobák obsahuje mnoho nervových zakončení a je pro slepice důležitým nástrojem k hmatání a dalším aktivitám. (Vincour, 2020)

S přibližujícím se věkem pěti měsíců začínají samice dosahovat schopnosti snášet vejce, což přináší další fázi v jejich životním cyklu. V tomto stadiu jsou přesunuty do specializovaných hal určených k snášení vajec. (Vincour, 2020)

V systému klecového chovu jsou slepice umístěny v drátěných klecích, které jsou uspořádány do více pater. Krmivo a voda jsou přístupné skrze žlaby umístěné před klecemi, ale pro slepice je nutné dostat se k nim tak, že prostrčí svou hlavu skrz drátěné pletivo. Tato činnost však může způsobit poranění krku a hrudi. V jedné kleci bývá obvykle umístěno 18 až 20 slepic, a prostor, který každá slepice má k dispozici, lze přirovnat k velikosti o trochu větší než jeden list papíru formátu A4. Podlaha klecí je nakloněná pod úhlem deset stupňů, a pletivo je perforované, aby mohl trus projít. Tato konstrukce však způsobuje problémy se zdravím končetin slepic. (Brouček, 2011, online)

Volně žijící slepice tráví v přirozeném prostředí 50 až 90 % svého času hrabáním, což je v klecovém prostředí nemožné. To má za následek přerůstání drápů, často s následným zaseknutím pařátů v kleci, což vede k úmrtí slepic hladu a žízní. Zhruba třetina slepic v kleci trpí zlomeninami. Celkově klecový chov nevyhovuje žádným přirozeným potřebám slepic, což vede ke stresu a frustraci. (Brouček, 2011, online)

Obr. 2: *Klecový chov* Dostupné z: <https://www.slepicevnouzi.cz/velkochovy>

Slepice umístěné v hale, která se rozkládá na desítky metrů, zažívají náročné podmínky. Na jednom metru čtverečním bývá přibližně 9 slepic. Tyto slepice však netvoří hejno. Oproti hejnu tyto slepice mají stálý kontakt s různými jedinci, a to může vyvolávat konflikty a agresivní chování, včetně kanibalismu. Taktéž podestýlka slepic se rychle znečišťuje a stává se útočištěm pro parazity, což zvyšuje riziko infekcí. (Brouček, 2011, online)

Vlivem těchto nepříznivých podmínek mohou slepice čelit různým zdravotním a psychickým problémům. Je důležité zdůraznit, že v halovém chovu je úmrtnost slepic asi pětkrát vyšší než u chovu v klecích. (Brouček, 2011, online)

Dalším typem je voliérový chov. Tato metoda zahrnuje umístění klecí do haly, kde mají slepice možnost vycházet z klecí ven. Hustota osídlení je přibližně 17 slepic na jeden metr čtvereční. Krmivo je umístěno ve vyšších patrech ve žlabech, což může způsobit, že slabší jedinci nebudou schopni dosáhnout potravy. Zdravotní rizika pro slepice jsou v podstatě podobná jako u chovu v hale. V rámci voliérového chovu je zaznamenána úmrtnost kolem deseti procent slepic. (Vincour, 2020)

Existuje další forma chovu slepic známá jako volný chov, který může být implementován dvěma způsoby. Prvním přístupem je zimní zahrada, což je zakrytý prostor umístěný podél haly, často s betonovým povrchem. V tomto prostoru je slepic méně ačkoliv stále se jedná o velké množství k tomu, aby slepice vybudovaly pozitivní sociální vztahy. Druhým přístupem je volný výběh s příležitostmi k pastvě. V České republice jsou tyto chovy zastoupeny minimálně. Nicméně taktéž zde slepice umírají, a to hlavně v důsledku kanibalismu. (Matoušek, 2013)

Ekologický chov je podobný volnému chovu, ale s klíčovým rozdílem spočívajícím v používání ekologického krmiva a poskytování travnatého výběhu pro slepice. Bohužel i v tomto případě jsou slepice po zhruba jednom roce života odesílány na jatka, jelikož i jejich těla jsou upravena pro vysokou produkci vajec. (Vincour, 2020)

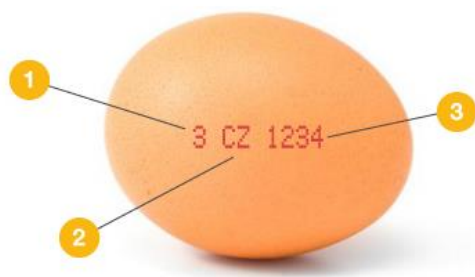
V supermarketech se setkáváme s označením vajec pomocí čísel na skořápce. Na jejich základě spotřebitel pozná, v jakém chovu byly vejce sneseny. Užívaná čísla o způsobu chovu slepic jsou následující: (Slepice v nouzi, 2023b, online)

3 – klecový chov

2 – halový chov na podestýlce, voliérový chov

1 – volný chov

0 – ekologický chov

1. Způsob chovu
2. Země původu vejce
3. Kód konkrétního velkochovu

Obr.3: Označení vajec Dostupné z: <https://www.slepicevnouzi.cz/nakup-spravnych-vajec>

K roku 2020 tvořil klecový chov 67,6 %, halový chov 31,7 %, volný chov 0,6 % a ekologický chov 0,1 % z celkového podílu chovu slepic pro produkci vajec v České republice. (Slepice v nouzi, 2023a, online)

Chov kuřat

Kuřata se líhnou v líhních bez přítomnosti matky. Po vylíhnutí je zaměstnanci přetřídí. Buď jsou určena pro odchov nebo pro prodej jako potrava pro jiná zvířata. Kuřata, která vyhovují kritériím jsou po třídění přemístěna do chovných hal. Přeprava kuřat do hal, kde probíhá jejich výkrm, je však kritickým bodem, neboť Evropská unie umožňuje až 24 hodin absenci krmiva a vody. V hale se nachází 10 – 80 tisíc kuřat, tzn. na jeden metr čtvereční se musí vejít cca dvacet kuřat. Vlivem vysoké hmotnosti a nepřírodným proporcím těla mají

kuřata problémy s pohybem. Ke konci výkrmu váží jejich těla až dva kilogramy, přičemž prsní svaly tvoří až 24 % jejich celkové hmotnosti. (VINCOUR, 2020)

V chovných halách se systematicky manipuluje s osvětlením, což umožňuje zemědělcům ovlivňovat chování a stimulovat chuť k jídlu u kuřat. Ve snaze minimalizovat náklady a udržet stabilitu prostředí se často zanedbává výměna podestýlky, což vede k nepříjemnému zápachu a vytváří prostředí, které podporuje agresivitu a náchylnost k onemocněním u kuřat. Někdy dochází i k náhlému úmrtí některých kuřat, protože veškerá jejich energie je věnována růstu a nezbývá jim pro normální fungování orgánů, zejména srdce.

Kuřata, která lidé konzumují jsou stará 35 dní a na jatkách v České republice se ročně zabije přes 107 milionů kuřat. (Vincour, 2020)

Chov prasat

Chov prasat představuje velmi odpovědnou činnost, neboť prasata jsou výrazně inteligentní zvířata. Projevují schopnost budovat sociální skupiny a vytvářet společná místa k odpočinku. Jejich přirozený instinkt zahrnuje také rytí v zemi, což nejen poskytuje zábavu, ale má také pozitivní vliv na jejich pohodu. (Hrouz, 2007)

V České republice je běžná praxe chovat prasata v klecích, které jsou umístěny v halách. Tyto klece mají pouze betonovou podlahu, což usnadňuje údržbu, ale může způsobovat problémy s nohama prasat. Prostor pro pohyb prasat je omezen. Směrnice Evropské unie z roku 2008 uvádí, že by měl být v kleci předmět, se kterým může prase manipulovat. Bylo tím myšleno seno, sláma nebo dřevo. Tyto předměty jsou však náročné na úklid, proto je v kleci zavěšeny pouze kusy dřeva, v některých případech jsou v klecích jen řetězy. Prasata se tedy v kleci nudí a často dochází ke kanibalismu, okusování zábradlí, přežvykování na prázdno nebo kývání hlavou. (Hrouz, 2007)

Samice jsou chovány k produkci mléka a mláďat. Mláďata rodí dvakrát až třikrát za rok, přičemž padesát až osmdesát procent selat zemře. Je tomu tak díky malému prostoru pro samici, která následně svá selata zalehne. Dalším rizikem je zranění matky nebo selat. Selat je na jednu matku mnoho, zhruba čtrnáct, tudíž se nemohou dostat ke strukům a může docházet ke zraněním. Není také neobvyklé, že matka krmí i selata od jiných samic. Zemědělci se snaží, aby každá samice měla u sebe stejný počet selat. Nicméně selata nejsou schopna přijímat živiny z mléka od cizí matky. Dále jsou každému seleti bez anestezie uštípnuté špičáky, ocásek je zkrácen upálením a samci jsou kastrováni. (Vincour, 2020)

V optimálních podmínkách by selata u matky zůstala čtyři měsíce, ale v chovu jsou selata matce odebrána po dvaceti osmi dnech. Ve věku čtyř až pěti let jsou samice slabé a jsou poslány na jatka. (Vincour, 2020)

Chov krav

Kráva určená pro produkci mléka se nazývá dojnice a prochází opakovaným umělým oplodněním. Pokud se krávé nedaří otěhotnět formou umělého oplodnění, je poslána na jatka.

Telata jsou krávé odebrána téměř okamžitě. Po narození tele tráví s matkou pouze několik minut, nejvýše několik hodin. Ideálně by kráva krmila své tele vlastním mlékem po dobu přibližně jednoho roku. Avšak kvůli tomu, že je tele téměř okamžitě odtrženo od matky, obdrží mléko od jiné krávy, což znemožňuje přenos životně důležitých živin pro jeho imunitu a vývoj. Tele dostává mlezivo dvakrát denně. Za normálních okolností by však pilo od matky šestnáctkrát denně. Po třech dnech je tele přeorientováno na mléčnou náhražku obsahující granule s GMO sójou. (Vincour, 2020)

Telata jsou držena odděleně v boxech o ploše 2,8 metrů čtverečních. (Vincour, 2020) Odstraňují se jim i budoucí rohy, aby nemohla v budoucnosti ublížit zaměstnancům kravína. Bohužel, odstranění je pro telata bolestivé, neboť rohy obsahují nervová vlákna. Existují dvě metody odstranění rohů, První možností je vypálení a druhou je chemické leptání hydroxidem draselným. (Kučera, 2002)

Telata, která jsou chována pro masnou produkci, jsou speciálně vyšlechtěná. Na rozdíl od telat na produkci mléka, tato telata nesmí být po porodu nucena opustit svou matku. Zůstávají s matkou sedm až osm měsíců, a teprve poté jsou oddělena a převedena na vykrmení. (Vincour, 2020)

Přibližně po pěti dnech od porodu se krávé přestane tvořit mlezivo a může být dojena. Na struky se jí nasadí přístroj, který mléko odsává. Dojení probíhá dvakrát až třikrát denně, což ji způsobuje značné bolesti. Po dvou měsících od porodu je kráva znovu oplodněna. Dojena je však stále, takže kráva současně dává mléko a tvoří nový život. Tyto děje jsou velmi náročné. Po třech až čtyřech porodech je kráva vyřazena z důvodu vyčerpání nebo z důvodu zánětu vemene, tzv. mastitidou. (Vincour, 2020)

Mastitida neboli zánět mléčné žlázy, může postihovat všechny druhy savců v období laktace. Může být způsobena bakteriemi, viry, prvoky nebo parazity. Nejčastější příčinou je bakteriální infekce, která se může dostat do mléčné žlázy z okolního prostředí. Mastitida může

mít i vážné ekonomické dopady. Může vést k poklesu produkce mléka, ke zhoršení kvality mléka a k úhynu krávy. Mléko od nakažené krávy může obsahovat buňky bakterií. (Webové stránky Veterinární a farmaceutické univerzity Brno, online) V Evropské unii je však stanoven limit pro tyto buňky limit. Je povoleno 400 tisíc buněk na jeden mililitr mléka. (Vincour, 2020) Pokud je mastitida u krávy zjištěna, je důležité ji včas léčit, což je však ekonomicky velmi nákladné. Finanční ztráta může být zhruba tři sta euro na krávu za rok, přičemž tímto onemocněním trpí přibližně padesát procent krav v chovech. (Webové stránky Veterinární a farmaceutické univerzity Brno, online)

Ve velkých kravínech jsou krávy omezeny v hybnosti nedostatkem prostoru. Proto jsou vedle sebe postaveny nebo leží vedle sebe. Za účelem zvýšení mléčné produkce jsou krávám podávána krmiva, především z kukuřice, která však není pro jejich trávení optimální. Krávy v přírodě se dožívají věku dvacet až dvacet pět let. Kráva v mlékárenském průmyslu žije pět až šest let. (Vincour, 2020)

5.1.2 Zvířata v dalších oblastech lidské činnosti

- **Zoologické zahrady**

S postupujícím časem lidé expandovali do stále větších částí planety, což vedlo ke zmenšování přirozeného prostředí pro zvířata. Lidé začali biotopy přetvářet a devastovat. Tento proces má za následek dramatický úbytek různých druhů živočichů, kteří jsou ohroženi vyhynutím. (Müllerová, 2013)

V posledních desetiletích však vznikla v lidské společnosti snaha o ochranu těchto druhů, neboť každý z nich má svou jedinečnou hodnotu. Pokud by nějaký druh vyhynul, už jej nelze vrátit zpět. Ochrana ohrožených druhů se tedy stala prioritou, a právě zoologické zahrady hrají klíčovou roli v jejich záchraně a udržení biodiverzity. Tyto instituce se snaží nejen zachraňovat ohrožené druhy před vyhynutím, ale také vzdělávat veřejnost o důležitosti ochrany přírody a vytvářet prostředí, kde mohou jednotlivé druhy žít a rozmnožovat se ve zdravém prostředí. (Müllerová, 2013)

Historie zoologických zahrad

Historie zoologických zahrad sahá až do starověkých dob, kdy menší zahrady s exotickými zvířaty existovaly na panovnických dvorech asyrských, egyptských, čínských a staroperských vládců. Tyto zahrady sloužily jako symbol luxusu a mocenského postavení a byly místem, kde panovníci předváděli svou exotickou faunu. Ve třináctém století vznikla

impozantní "zahrada moudrosti" o rozloze čtyři sta hektarů, která přežila až do sedmého století. Podobné zahrady byly součástí paláců a rezidencí mnoha významných vládců a aristokratů. (Müllerová, 2013)

V antickém Římě byly zvěřince využívány k chovu zvířat pro zápasy a pro obdiv publika během gladiátorských her a dalších podobných událostí. Zvířata, jako lvi, medvědi a další exotické druhy, byla v té době považována za symboly moci a bohatství. V patnáctém století byla založena zahrada ve Stuttgartu, která se stala první zahradou, kde se poprvé objevil název „Tiergarten“. V osmnáctém století pak vznikla v Schönbrunnu zoologická zahrada, do jejíhož založení se zapojila i Marie Terezie. Zoologická zahrada v Schönbrunnu je jedna z nejnavštěvovanějších turistických cílů ve Vídni. (Müllerová, 2013)

Vůbec první zoologická zahrada otevřená pro veřejnost byla v Paříži, založená ve spojitosti s Velkou francouzskou revolucí, která byla nutná pro přesun zvířat z Versailles. Po vzoru Francie začaly vznikat zoologické zahrady i v jiných částech světa. V Čechách byla první zoologická zahrada otevřena v roce 1919 v Liberci, což byl důležitý krok v propagaci ochrany zvířat a vzdělávání veřejnosti o biodiverzitě. (Müllerová, 2013)

V roce 1896 Carl Hagenbeck získal patent na myšlenku volných výběhů, které se staly standardní součástí moderních zoologických zahrad. V roce 1907 byla ve Stellingenu otevřena první zoologická zahrada nového stylu, zaměřená na edukaci veřejnosti o životě zvířat. (Müllerová, 2013)

V druhé polovině dvacátého století začaly zoologické zahrady brát v úvahu i potřeby zvířat a začaly renovovat výběhy tak, aby co nejvíce odpovídaly jejich přirozeným biotopům, což přineslo významný posun v pohledu na péči o zvířata v zajetí. Zoologické zahrady se tak staly nejen místem zábavy, ale i důležitým nástrojem v ochraně ohrožených druhů a ve vzdělávání veřejnosti o biodiverzitě a ochraně životního prostředí. Jejich role ve výzkumu a zachování ohrožených druhů dnes hraje klíčovou roli v globálním úsilí o ochranu přírody. (Müllerová, 2013)

Kritika zoologických zahrad

Zoologické zahrady jsou často kritizovány z důvodu omezeného prostoru pro zvířata. Následkem toho, zvířata nemohou vykonávat své přirozené chování, jako je lov nebo migrace. Dále jsou zvířata často přemísťována mezi různými zoologickými zahradami, což narušuje existující sociální vazby mezi nimi a způsobuje jim stres z nového prostředí. Důsledkem toho

mohou trpět psychickými problémy, což se projevuje stereotypním chováním nebo dokonce sebepoškozováním. Pro zvládnutí těchto problémů jsou některým zvířatům podávána antidepresiva. (Vincour, 2020)

Pokud jde o prezentaci vzdělávacího potenciálu zoologických zahrad, ve skutečnosti nedokáží divákům poskytnout hlubší pochopení chování zvířat. Zatímco návštěvníci mohou číst informační tabule nebo poslouchat výklad průvodců, pozorováním zvířat není možné získat komplexní pohled na jejich přirozené chování. Zvířata se chovají odlišně v zajetí než ve volné přírodě. Nicméně, většina lidí navštěvuje zoologické zahrady spíše pro rekreaci než pro vzdělání. (One green planet, 2016, online)

Velice rozšířená je myšlenka, že zoologické zahrady přispívají k záchraně ohrožených druhů. Do určité míry je tomu opravdu tak, nicméně v zoologických zahradách můžeme pozorovat širokou škálu zvířat, přičemž všechna z nich nejsou ohrožena vyhynutím. V Plzni, Praze, Olomouci a Ostravě převažuje zastoupení zvířat, která nepatří mezi ohrožené druhy, a to přibližně 81 %. Tato zvířata jsou již zcela závislá na lidské péči a pravděpodobně se do divoké přírody nikdy nevrátí. Jejich schopnost přežití v divočině je narušena, neboť jsou zvyklá na zajištění potravy a ochrany ze strany lidí. dalším problémem v návratu zvířete do přírody je následná neschopnost se zařadit do skupiny daného druhu ve volné přírodě. (Vincour, 2020)

Několik českých zoologických zahrad se přiznalo i k tomu, že pokud se v zoologické zahradě narodí mládě, ale kapacita zahrady už je zcela naplněna a jiná zoologická zahrada pro něj nemá místo, zvíře jde bohužel na smrt a slouží jako potrava pro jiné zvíře. (Vincour, 2020)

- **Domácí mazlíčci**

V domácnostech České republiky se nejčastěji setkáváme s psy a kočkami jako hlavními mazlíčky. (Vincour, 2020) Podle výzkumu České asociace pojišťoven vlastní psa 39 % českých domácností a kočky vlastní 33 % domácností. (Slavia pojišťovna, 2016, online) Tito společníci přinášejí do života lidí radost, lásku a společnost. Psi jsou známí svou oddaností a schopností chránit své majitele, zatímco kočky často okouzlují svou nezávislostí. Oba druhy zvířat se stávají součástí rodinného života a přinášejí do domácností živoucí energii a lásku, což pomáhá vytvářet pouta mezi lidmi a jejich mazlíčky. Každý má své vlastní charakteristiky a potřeby. (Vincour, 2020)

V oblasti domácích zvířat se často setkáváme s problematikou množení a prodeje za účelem zisku. Množení zvířat probíhá nejčastěji v chovatelských stanicích nebo v tzv. množárnách. (Vincour, 2020)

Chovatelská stanice

Chovatelské stanice představují prostředí zaměřené na chov čistokrevných jedinců, kteří jsou evidováni a zaznamenáváni pomocí průkazu původu. Tento dokument slouží jako důkaz jejich rodokmenu a genetické čistoty. Aby jedinec mohl být uznán jako vhodný pro chov a další reprodukci, musí splnit určité stanovené podmínky. Mezi tyto podmínky obvykle patří absolvování určitého počtu výstav, kde je hodnocen jeho zevnějšek, povaha a další vlastnosti. Tyto výstavy jsou klíčovým momentem pro posouzení kvality a standardů daného jedince. K dosažení uchovnění je často vyžadováno získání stanoveného minimálního hodnocení, které posuzuje jak fyzické vlastnosti zvířete, tak i jeho povahu a temperament. Pro chovatele je tedy primární zajistit nejen adekvátní vzhled daného plemene, ale i jeho kvalitní zdravotní stav, což se odráží na péči chovatele o zvíře. Tyto stanice tak hrají klíčovou roli při udržování standardů plemen a zachování genetického zdraví a kvality u čistokrevných jedinců. (Vincour, 2020)

Počet vrhů jedné feny není jen otázkou reprodukčního cyklu, ale zásadně ovlivňuje i její dlouhodobé zdraví a pohodu. Každý vrh představuje fyzickou zátěž, která může negativně ovlivnit jak fyzický stav feny, tak i psychickou pohodu. Proto je klíčové, aby chovatelé přistupovali k otázce rozmnožování s odpovědností a ohledem na zdraví svých chovných jedinců. Dobrý chovatel nejen že poskytuje vhodné prostředí pro své psy, ale také pečlivě dokumentuje každý vrh a sdílí informace o zdravotním stavu a genetických predispozicích s budoucími majiteli štěňat. Důležitým aspektem je také průkaz čistoty plemene neboli průkaz původu, který garantuje, že štěňata pocházejí od ověřených rodičů s prověřeným zdravotním stavem. Tento průkaz nejen poskytuje ujištění o původu štěňat, ale také slouží jako prevence proti možným genetickým vadám. I když jsou však štěňata z vrhu po uchovněných rodičích, není garantováno, že všechna budou zdravá a bez vad. (Dunová, 2016)

Je však důležité si uvědomit, že majitel psa s průkazem původu nemá povinnost účastnit se výstav, či jiných akcí. Každý majitel má právo rozhodnout, jakým způsobem bude prezentovat svého psa veřejnosti. (Dunová, 2016)

V případě jakýchkoli nesrovnalostí nebo sporů je klíčová právní ochrana, která je často upravena prostřednictvím smluvních ujednání mezi chovatelem a budoucím majitelem štěněte. Tyto smluvní dohody definují práva a povinnosti obou stran a mohou sloužit jako opora

v případě případného právního sporu či nedorozumění. Celkově je tedy důležité, aby chovatelé a majitelé psů jednali s ohledem na jejich zdraví, pohodu a právní zájmy, což napomáhá k udržení zdravého a etického chovu psů. (Dunová, 2016)

Množírna

Na druhé straně stojí tzv. množírny, které představují často tragické prostředí pro zvířata. Množírny jsou často synonymem pro zařízení, kde zvířata žijí v nepříjemných podmínkách. Tato místa jsou obvykle charakterizována nedostatkem potřebné veterinární péče, což vede k rozšíření nemocí a trpění zvířat. Křížení mezi různými rasami nebo dokonce příbuzenské křížení je běžnou praxí, která vede k genetickým vadám a zhoršuje zdravotní stav zvířecích potomků. Zvířata v množírnách často umírají vyčerpáním, nemocemi nebo podvýživou, neboť není dostatečně zajištěna jejich základní potřeba péče, stravy a hygieny. Tato situace vyvolává nejen utrpení pro zvířata, ale také představuje závažné etické dilema pro společnost, která se stále více zaměřuje na ochranu práv a pohody zvířat. Nucená reprodukce v nevhodných podmínkách bez ohledu na zdraví a pohodu zvířat je morálně a eticky nepřijatelná. (Vincour, 2020)

Je zcela zásadní, aby budoucí majitelé psů dbali na důvěryhodnost chovatelů, kteří nabízejí štěňata k prodeji. Když chovatel odmítá ukázat skutečné místo, kde psi žijí a kde probíhá jejich chov, vytváří se prostor pro nejasnosti a nedůvěru. Pokud navíc není možné vidět rodiče štěňat nebo jsou rodiče zaměněni, vzniká otázka ohledně důvěryhodnosti celého chovu.

Kupovat štěňata bez smlouvy a bez jakékoli formy závazku a dohodnutých podmínek je rizikové. Absence smlouvy může vést k nejasnostem ohledně odpovědnosti za štěně. Je také alarmující, když chovatel nevykazuje zájem o zdraví a pohodu štěňat ani o jejich budoucí majitele. Následně se často ukazuje, že štěňata nemusí být po zdravotní stránce v pořádku, což může vést k finančním i emocionálním nákladům pro nové majitele. (Dunová, 2016)

Zásady před pořízením štěněte

Před pořízením štěněte je nezbytné pečlivě zvážit celou řadu faktorů a zásad, které nám pomohou zajistit šťastný a zdravý vstup nového člena do naší rodiny. Získání štěněte představuje závazek, který ovlivní naše životy na několik let dopředu, a je proto důležité věnovat mu dostatečnou pozornost a úvahu. (Dunová, 2016)

Při přípravě na převzetí nového štěněte je klíčové provést důkladnou prohlídku místa, kde se narodilo. Tato prohlídka umožňuje získat důležité informace o prostředí, ve kterém se štěně

vyvíjelo, a poskytuje představu o podmínkách, které na něj mohou mít vliv. Je důležité, aby chovatel nezapomněl na důležitost nepřevážení štěněte na smluvené místo. Díky tomu může nový majitel odhalit další informace o prostředí, ve kterém štěně žije. (Dunová, 2016)

Při prvním setkání by měl chovatel představit matku štěněte a případně i oba rodiče. Tento krok umožňuje budoucímu majiteli získat představu o genetických predispozicích štěněte. Během tohoto setkání je také důležité sledovat chování matky ke štěněti a zajistit, které by mělo být v souladu s očekávanými normami péče. Kromě toho je nutné věnovat pozornost kvalitě a typu krmiva, které štěně dostává. Správná výživa je klíčová pro zdravý vývoj a růst štěněte. (Dunová, 2016)

Dále je třeba zajistit, aby štěně zůstalo s matkou minimálně 50 dní, což je nezbytné pro jeho psychický a fyzický vývoj a vytvoření pevného vztahu s matkou. Před převzetím štěněte je také nezbytné pečlivě zhodnotit jeho zdravotní stav a fyzickou kondici. To zahrnuje překontrolování řádného očkování, odčervení a čipování, aby se zajistila celková zdravotní bezpečnost a dobré podmínky pro budoucí život štěněte. Kromě toho je důležité, aby byl k dispozici očkovací průkaz ihned, aby majitel mohl v případě potřeby snadno prokázat očkování svého nového člena rodiny. Je důležité zdůraznit, že očkovací průkaz nesmí být zaměňován s průkazem původu, který má jinou funkci. (Dunová, 2016)

Aby byla jasná a transparentní dohoda mezi chovatelem a novým majitelem, je důležité uzavřít kupní smlouvu, která stanoví podmínky převzetí a péče o štěně. Tím se zajišťuje, že obě strany mají jasné povinnosti a práva v rámci budoucí spolupráce a péče o štěně. (Dunová, 2016)

- **Cirkusy**

Vystupování zvířat v cirkusech je v dnešní době široce diskutovaným tématem napříč společnostmi. Hlavními otázkami, kolem kterých se točí debaty, jsou omezený prostor, časté cestování, oddělení od matek, omezená sociální interakce, drezura a samotné vystupování.

Pokud zrovna zvířata netráví čas výcvikem, jsou umístěna v klecích či přívěsech. Někdy jsou jim zřízeny i ohrady pro menší výběh. Zvířata žijí ve stereotypu, který se odráží i na jejich psychickém zdraví. Zvířata mohou být frustrovaná, což se projevuje chůzí ze strany na stranu, chůzí v kruhu či kývání hlavou. Toto chování lze pozorovat hlavně u lvů a tygrů. (Eurogroup for animals, 2021, online)

Aby se zvířata dostala na místo určení, jsou často převážena. Názory na přepravu cirkusových zvířat se však velmi liší. Někteří tvrdí, že přeprava způsobuje zvířatům stres

a jelikož jsou cirkusová zvířata přepravována pravidelně, musí být vystavena většímu stresu než zvířata například v zoologických zahradách. Druhá skupina si myslí opak. Veškerá přeprava způsobí určitý stres, ale pokud jsou podmínky dobré a zvířata jsou správně vycvičena, může být tento stres minimalizován. Cirkusová zvířata jsou často přepravována v kontejnerech či vozidlech, které jsou také jejich "domovem". Z tohoto důvodu může být stres z nového prostředí snížen. Samozřejmě i kvalita cesty je důležitá spolu s dalšími faktory, jako jsou hustá doprava, nevhodné řízení a nevhodné krmení, které přispívají ke zvýšenému stresu. (Mike, 2007, online)

Zvířata určená pro vystoupení v cirkusech jsou od svých matek oddělována již v útlém věku, aby se rychle adaptovala na nového majitele nebo cvičitele. Tento proces odnímání mlád'at z mateřské péče může mít zásadní vliv na jejich sociální a emocionální vývoj, což vyvolává otázky ohledně jejich pohody a dobrého životního prostředí. (Vincour, 2020)

Dále zvířata provádějí cviky a pohyby, které jsou pro ně nepřírodní. Cviky provádí od raného věku, což může vést k zdravotním problémům. Samotná vystoupení v cirkusech mohou zvířatům působit také stres, může tak zapříčinit hluk diváků, osvětlení a hudba. (Vincour, 2020)

Jedním z možných přístupů k problematice cirkusů se zvířaty je přechod na cirkusová představení bez účasti živých zvířat, kde vystupují artisté, kteří se dobrovolně rozhodli pro tento životní styl. Tento přístup umožňuje zachování zábavného a vzrušujícího prostředí cirkusových představení. Další alternativou mohou být holografická zvířata, která by poskytovala divákům podobný zážitek jako skutečná zvířata. Tyto inovativní přístupy by mohly vést k vytvoření atraktivních a respektujících forem zábavy pro veřejnost. (Vincour, 2020)

Obr.10: Holografický slon v německém cirkusu Roncalli Dostupné z:

<https://www.stoplusjednicka.cz/holograficka-show-slavny-nemecky-cirkus-nahradil-zvirata-hologramy>

Dne 19. listopadu 2020 bývalý prezident republiky Miloš Zeman podepsal novelu zákona číslo 246/1992 Sb., která slouží k ochraně zvířat před týráním. Tato novela zároveň zakazuje zneužívání divokých druhů zvířat v České republice. Počínaje 1. lednem 2022, novela zákona stanovila, že drezura nově narozených jedinců všech divokých druhů zvířat není povolena. Dále novela zakazuje cirkusům chovat tato zvířata pro účely množení či jiné způsoby nabytí. (Svoboda zvířat, 2020, online)

- **Pokusy na zvířatech**

V roce 2018 bylo v České republice provedeno přibližně 232 000 testů na zvířatech, zahrnující zkoušení léků, chemických látek, barev, hnojiv, domácích prostředků, kosmetiky a lékařských postupů. V České republice se k pokusům používají hlavně myši, potkani, králíci a ryby. Není však neobvyklé, že jsou pokusy prováděny na psech, kočkách, opicích, prasatech, skotu apod. Testy na lidoopech jsou povoleny pouze v případě, že se jedná o výzkum léků pro lidstvo. Během těchto experimentů zvířata trpí křečemi, bolestmi, zvracením, krvácením a nádory. Anestetika se nepoužívají. (Vincour, 2020) Národní institut zdraví však uvádí, že 95 % léků, které úspěšně prošly testy na zvířatech, selhává při aplikaci na lidi. (Peta.org, online)

Zvířata, která jsou určena k pokusům se nachází v chovatelských zařízeních. Jakmile jsou zvířata potřeba, jsou převezena do laboratoří. Pokud určitý druh zvířete v chovatelské stanici chybí, lze ho odchytnout ve volné přírodě. (Vincour, 2020)

Kromě těchto testů se rovněž provádějí experimenty, které zkoumají dopady zásahu do těla zvířat, což spadá do kategorie tzv. základního výzkumu. Základní výzkum disponuje dvěma metodami. První metoda tohoto výzkumu zahrnuje podávání návykových látek, realizaci elektrošoků, omezení přístupu k jídlu a vodě a další podobné intervence. Během této procedury je sledována mozková aktivita zvířat, která jsou těmto faktorům vystavena. Druhá metoda základního výzkumu představuje odstranění části mozku zkoumaného zvířete. Před samotným zákrokem je zvíře naučeno splňovat určité úkoly a po zásahu do mozku je zkoumáno, jak tento zásah ovlivnil schopnost zvířete vykonávat naučené úkoly. (Zvířata nejíme, online)

V roce 2013 bylo v Evropské unii zakázáno testování kosmetiky na zvířatech. Taková kosmetika však může být dostupná na našem trhu, jelikož zákaz Evropské unie lze obejít. Klička spočívá ve vývozu produktů do zemí, kde je testování na zvířatech povoleno. Po testování jsou produkty dovezeny zpět na evropský trh. (Vincour, 2020)

Výjimku testování na zvířatech nesou testy vlivu látek na životní prostředí a pracovníky, kteří s těmito látkami pracují, například drogerie. (Vincour, 2020)

Co se týká mimoevropského trhu s kosmetikou, v Číně je vyžadováno, že každý kosmetický výrobek, který je dovezen z jiných států, musí projít testováním. (Svoboda zvířat, 2011, online) Tato praxe je součástí regulačních opatření na ochranu veřejného zdraví a bezpečnosti spotřebitelů. Testování kosmetiky zahrnuje různé aspekty, jako jsou bezpečnostní hodnocení ingrediencí, toxicita a alergenní potenciál výrobků. Tato praxe však také vyvolává diskuse ohledně etických otázek spojených s testováním na zvířatech. Od roku 2014 však Čína nepožaduje testy u jejich tzv. kategorie běžných výrobků, kam patří vlasová kosmetika, kosmetika určená na tělo, make-up, parfémy a nehtovou kosmetiku. Pak existuje kategorie tzv. speciálních produktů, kam patří barvy na vlasy, deodoranty apod. Tato kategorie testována být musí. (Právo21, 2019, online)

Východiskem pro situaci s testy na zvířatech jsou tzv. alternativní metody výzkumu, což jsou postupy, které k testům nepoužívají zvířata. Cílem těchto alternativních metod je poskytnout vědcům a výzkumníkům spolehlivé a relevantní informace, které mohou využít k rozvoji nových léků, léčebných postupů a dalších produktů. Alternativní metody spočívají ve využití buněčných kultur. Jedná se například o lidskou kůži vyvinutou v laboratoři nebo o odebrané lidské tkáň například po operacích. (Vincour, 2020)

Informace pro spotřebitele

Spotřebitel má možnost zjistit, zda byl určitý výrobek podroben testům na zvířatech. Existuje specifické označení pro výrobky, které prošly bez testů na zvířatech. Nicméně, je třeba mít na paměti, že toto označení nemusí vždy přesně odrážet skutečnost. V praxi se může stát, že i přesto, že samotný produkt nebyl testován na zvířatech, jednotlivé složky mohly být testovány a i přes to produkt získal certifikaci označující, že nebyl testován na zvířatech. (Vincour, 2020)

- **Leaping Bunny**

Leaping Bunny certifikát zajišťuje, že produkt ani jeho jednotlivé složky nebyly testovány na zvířatech. Tento prestižní certifikát je udělován na základě pravidelných kontrol a platí po dobu jednoho roku. Během této lhůty jsou produkty a jeho složky podrobeny důkladnému přezkumu. (Vincour, 2020)

Obr.6: *Logo Leaping Bunny* Dostupné z: <https://hellosouthblog.com/why-being-leaping-bunny-certified-is-important/>

- **Cruelty free**

Cruelty free je označení pro produkty, u nichž nebyly jednotlivé složky ani samotný produkt testován na zvířatech. Tento certifikát uděluje mezinárodní nezisková organizace PETA, která se zabývá ochranou zvířat. (Biooo.Cz, online) Na rozdíl od certifikátu Leaping Bunny zde chybí pravidelné kontroly produktu a jednotlivých složek. (Vincour, 2020)

Obr.7: *Logo Cruelty free* Dostupné z: <https://encyklopedie.biooo.cz/certifikaty/cruelty-free/>

- **Vegan trademark**

Vegan society uděluje certifikaci jednotlivým výrobkům, které splňují kritéria veganského standardu a zároveň nebyly testovány na zvířatech. (The vegan society, 2022, online) Ovšem i u této certifikace chybí pravidelné kontroly produktů. (Vincour. 2020)

Obr. 8: *Logo Vegan trademark* Dostupné z: <https://www.vegansociety.com/the-vegan-trademark>

- **NATRUE**

Certifikační systém NATRUE je založen na přísných kritériích, která zajišťují, že certifikované produkty splňují nejvyšší standardy přírodnosti a udržitelnosti. Mezi tato kritéria patří, že minimálně 95 % surovin v produktu je přírodních, nemohou být chemicky zpracovávány, musí být baleny v recyklovatelných obalech a nesmí být testovány na zvířatech. Certifikát je udělen na dva roky a poté produkt prochází kontrolou. (Natrue, 2021, online)

Obr.9: Logo NATRUE Dostupné z: <https://encyklopedie.biooo.cz/certifikaty/natrue/>

6 Organizace na ochranu zvířat

V 19. století začaly vznikat první spolky na ochranu zvířat a zákony upravující pokusy na zvířatech. Postavení zvířat ve společnosti sílil i s objevy v oblasti biologie a evoluční teorie přispěly k pochopení blízkého genetického příbuzenství mezi lidmi a ostatními živočichy. Tato skutečnost posílila názor, že zvířata mají své vlastní zájmy a jsou schopna prožívat různé formy utrpení. (Chapouthier, 2012)

Organizace zastoupené v České republice

V ČR se nachází několik desítek organizací, které se zabývají zvířaty, ochranou jejich práv a jejich odchytem. Důležitou roli v oblasti ochrany zvířat mají nevládní neziskové organizace – například Nadace na ochranu zvířat, Liga na ochranu zvířat ČR, Obránci zvířat, Společnost pro ochranu zvířat, Svoboda zvířat a spousta dalších. (Svoboda zvířat, 2022, online)

- **Svoboda zvířat**

Svoboda zvířat je celostátní, nepolitická, nezisková organizace pro ochranu zvířat založená již v roce 1993. Sdružuje osoby sympatizující s jejími idejemi. Výchozí je přitom myšlenka, že každý život má svou hodnotu, která není závislá na momentálním hodnocení člověkem. Činnost Svobody zvířat se zakládá na myšlence nenásilí a osobní svobody jednotlivce, která se nesmí překračovat. Tato organizace se zaměřuje na osvětovou a výchovnou činnost, pořádá besedy, výstavy, promítání dokumentárních filmů, ochutnávky veganských jídel a podobně. Svoboda zvířat se snaží zlepšit podmínky hospodářských zvířat (např. kožešinových), vystupuje proti pokusům na zvířatech a jejich vystupování v cirkusech. Bojuje také proti ničení cenných částí přírody. O právech zvířat přednáší na školách v rámci ekologické výchovy. Pro prosazení svých myšlenek pořádá petiční akce, organizuje demonstrace, připomínkuje návrhy zákonů, jedná s úřady apod. Svoboda zvířat se také snaží medializovat kauzy týrání zvířat a apeluje na příslušné orgány, aby řešily oprávněné činnosti. Mezi jejich kampaně patří například „Proti srsti“, která apeluje na zákaz chovu kožešinových zvířat nebo kampaň proti pokusům na zvířatech. (Svoboda zvířat, 2022, online)

- **Obránci zvířat**

Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, zabývající se ochranou zvířat. Založena byla 27. ledna 2015. Jejím hlavním cílem je ochrana zvířat, vzdělávání veřejnosti a prosazování legislativních změn. Její členové nevnímají zvířata jako zdroje lidského užitku, ale jako živé bytosti, které mají být respektovány. „Jak to snášší“ je jednou z jejich kampaní, která bojuje za

zrušení klecových chovů. Byla spuštěna v roce 2018 a vyústila v sérii kontrol v režii Státní veterinární správy. „Méně masa“ je informační kampaň, jejímž cílem je snížit množství spotřebovaného masa. (Obránci zvířat, 2023, online)

- **Očima zvířat, z.s.**

Očima zvířat je spolek, který vznikl 27.4. 2009. Usiluje o zlepšení postavení zvířat ve společnosti pomocí podpory a propagace veganství. Snaží se zvyšovat povědomí o utrpení zvířat a o možnostech řešení. Členové spolku propagují veganství jako životní filozofii, která je soucitná ke zvířatům. Vedou také diskuze o problému zneužívání zvířat. Mezi jejich informační kampaně patří „Konec vajec“, „Bezmléčná výzva“ nebo „Vánoce bez násilí“. (Očima zvířat, 2024, online)

- **Zvíře v tísní, z.s.**

Zvíře v tísní je nezisková organizace založena 21.2.2012 na pomoc opuštěným a týraným zvířatům. Jejím cílem je záchrana ohrožených, bezprizorních a strádajících zvířat. Těm zajišťuje domovy, azyl či dočasnou péči, veterinární ošetření a transporty. Péče o zvířata probíhá v soukromém azylu na Praze-východ. Tato organizace je tvůrcem různých projektů a osvětových programů, snaží se šířit informace mezi širokou veřejností. Zvíře v tísní, z.s. organizuje i charitativní akce a obchody. Pořádá kastrovací kampaně. (Zvíře v tísní, 2023, online)

- **Nadace na ochranu zvířat**

Tato nevládní nezisková organizace funguje na území ČR od roku 1994. Zakladateli této nadace jsou paní Marcela Lund, Česká zemědělská univerzita v Praze, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně a Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně. Nadace spolupracuje s českými i zahraničními státními a nevládními organizacemi zaměřenými na ochranu zvířat a přírody a také s předními tuzemskými i zahraničními odborníky. Jejím cílem je hájit práva zvířat, která se ocitla v nevyhovujících podmínkách či přímo v ohrožení. Stará se o zvířata žijící v přírodě i u lidí. Snaží se o zlepšení vztahů mezi člověkem, zvířetem a životním prostředím. Zajišťuje i šíření vědomostí o potřebách zvířat, neboť zvířatům je často ubližováno kvůli nevědomosti. Projekt SOS zvíře je telefonní linka, kterou tato nadace provozuje. Slouží k hlášení o týrání zvířat nebo pro poskytnutí rad v případě nalezení zatoulaného nebo zraněného zvířete. (Nadace na ochranu zvířat, 2023, online)

- **Společnost pro zvířata**

Jedná se o organizaci pro ochranu zvířat a pro ochranu přírody, která byla založena v roce 1996. Základní myšlenkou je právo zvířat na plnohodnotný život podle jejich přirozených potřeb. Společnost pro zvířata pomáhá zvířatům v nouzi. Předchází jejich strádání pomocí osvěty, ekologické – etické výchovy, informování, změny systému a legislativy. Jejím cílem je zlepšení přístupu lidstva ke zvířatům a k přírodě. Z posledních kampaní lze jmenovat například „Stop transportům se zvířaty“ a „Stop zábavní pyrotechnice“, pro jejichž podporu lze podepsat petice. (Společnost pro zvířata, 2023, online)

- **Liga na ochranu zvířat**

Historie Ligy se datuje od roku 1990, kdy základy ochranné činnosti položila Matylda Dorazilová. Dnes je Liga v České republice největší organizací svého druhu a působí na celém jejím území. V současné době má 10 členských organizací – v Olomouci, Bzenci, Jaroměři, Táboře, Kutné Hoře, Liberci, Jablonci nad Nisou, Plzni, Praze a Praze 4. Jednotlivé Ligy se ve svých útulcích starají o opuštěná zvířata (především psy a kočky). Poskytují péči i zraněným volně žijícím živočichům (dravcům, ježkům, veverkám a dalším). Jednotlivé organizace Ligy pořádají také akce pro veřejnost, které jsou velmi úspěšné (např. Jablonec Soutěž voříšků.). Liga je známa osvětovým působením, výstavbou a provozem útulků a miniazylů pro zvířata. Jedná se o spolek, jenž aktivně působí pro nastolení kulturního a humánního vztahu k živé přírodě a ke všem živočišným druhům. Liga je nezávislá na státních a jiných veřejných orgánech. Pod záštitou Ligy aktuálně probíhá „Kampaň proti množárnám“. (Liga na ochranu zvířat, 2023, online)

- **Česká společnost ornitologická**

Česká společnost ornitologická byla založena v roce 1926 jako vědecká organizace s cílem zkoumat ptáky a jejich populace. Česká společnost ornitologická zkoumá a chrání ptáky i dnes. Zároveň ochraňuje jejich prostředí a přírodu jako celek. Ochranu přírody zakládá na vědeckých poznatecích. Svou činností k ochraně přírody motivuje i širokou veřejnost. Česká společnost ornitologická pomáhá rozvoji ornitologie i ochrany ptáků bez ohledu na politické hranice. Jedná se o členskou organizaci, která sdružuje profesionální i amatérské ornitology, milovníky přírody i jedince, které baví pouhé pozorování ptáků. V současnosti má členskou základnu čítající přes 7 200 členů. (ČSO, 2021, online)

Mezinárodní organizace

- **World Society for Protection of Animals (WSPA)**

Jedná se o mezinárodní společnost, která je zaměřena zejména proti utrpení zvířat. Založena byla v roce 1981. Hlavní sídlo má v Londýně, ale pobočky má po celém světě. WSPA zajišťuje více než 400 organizací z více než stovky zemí celého světa. Zabývá se finanční podporou záchranných programů a programů na ochranu zvířat. Pořádá informační kampaně a organizuje výchovné programy. Tato organizace ukazuje lidem důležitost zvířat pro člověka a zasazuje se o to, aby zvířata prožívala své životy bez bolesti. (Svoboda zvířat, 2013, online)

- **Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA)**

Tato Britská společnost patří mezi nejstarší organizace svého druhu na světě. Byla založena již v roce 1824, v roce 1840 se pak její patronkou stala královna Viktorie. Zároveň se jedná o největší světovou organizaci. V současnosti pro tuto organizaci pracuje 328 vyškolených inspektorů, kteří konají svou činnost v konkrétních případech. RSPCA jako první zavedla zákon na ochranu zvířat. Tato společnost se zabývá prevencí krutosti na zvířatech. Jejím cílem je, aby všechna zvířata mohla žít bez bolesti a utrpení. (Svoboda zvířat, 2013, online)

- **Royal Society for the Protection of Birds (RSPB)**

Královská společnost pro ochranu ptáků je charitativní organizací, která je registrována v Anglii, ve Walesu a ve Skotsku. Byla založena v roce 1889. Jejím cílem je ochrana ptactva a životního prostředí prostřednictvím kampaní a sepisováním petic. Provozuje přírodní rezervace po celém Spojeném království. (RSPB, 2023, online)

- **EUROGROUP for Animals**

Jedná se o organizaci představující nejvýznamnější instituce ze všech členských států EU, které se zabývají ochranou zvířat. Byla založena v roce 1980 a již více než 35 let spolupracuje s 54 členy ve 24 členských státech na zlepšení ochrany zvířat. Jejím cílem je uplatnit zájmy zvířat v evropských institucích. Tato organizace je také zprostředkovatelem mezi ochranářskými organizacemi a institucemi Evropské unie. V rámci zákonodárství EU a jejich členských států se snaží o realizaci zákonů a nařízení, které řeší ochranu zvířat. (Svoboda zvířat, 2013, online)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části jsem si stanovila hlavní cíl a dílčí cíle mé práce, zařadila jsem téma do rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia, navrhla jsem edukační materiál, interpretovala shromážděná data z mnou vytvořených dotazníků a napsala reflexi k mnou navržené modelové hodině.

7 Vymezení cíle

Hlavní cíl

Zvýšit povědomí a znalosti studentů gymnázia o problematice práv zvířat a etice zacházení se zvířaty pomocí navržené modelové hodiny.

Dílčí cíle

1. Posílit u studentů gymnázia smysl pro zodpovědnost a respekt k životům zvířat.
2. Podpořit u studentů gymnázia schopnost vybrat a použít relevantní argumenty při diskuzi zaměřené na téma v oblasti etiky zacházení se zvířaty.

8 Zařazení a návrh edukačního materiálu

Na základě mnou zvoleného typu práce a vytyčených cílů jsem téma zařadila do rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia a vytvořila jsem edukační materiál spolu s metodickým listem pro učitele. Materiál je vhodný do třetího či čtvrtého ročníku vyšších gymnázií do předmětu *Základy společenských věd*.

Téma týkající se práv a etiky zacházení se zvířaty lze implementovat v rámci rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia s velkou variabilitou. Téma jsem zařadila do vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“. V rámci této vzdělávací oblasti se téma může skloubit se vzdělávacím oborem „Občanský a společenskovědní základ, jehož obsahem je mimo jiné „Občan ve státě“ a „Občan a právo“.

V rámci vzdělávacího obsahu „Občan ve státě“ se můžeme opřít o očekávaný výstup „...*respektuje lidská práva druhých lidí a uvážlivě vystupuje proti jejich porušování*“ (RVP G, 2022, s. 41). Výuka práv zvířat a etiky zacházení s nimi může pomoci žákům rozvíjet empatii i v mezilidských vztazích. Pochopení potřeb zvířat může posílit schopnost studenta vnímat a respektovat potřeby a práva jiných bytostí, včetně lidí.

Další alternativou zařazení tématu do vzdělávacího obsahu je „Občan a právo“. Tento vzdělávací obsah jsem vybrala na základě očekávaného výstupu „... *objasní, v čem spočívá odlišnost mezi morálními a právními normami*“ (RVP G, 2022, s. 41). Práva zvířat a etika zacházení s nimi často reflektují morální normy a hodnoty. Diskuze na základě tohoto tématu může poskytnout žákům příležitost zkoumat rozdíly mezi těmito dvěma typy norem.

Téma zvířat však nemusíme implementovat pouze do výše zmiňovaných vzdělávacích obsahů, ale i v rámci průřezového tématu „Osobnostní a sociální výchova“ do tematického okruhu „Morálka všedního dne“, kam patří otázky „*jaké jsou mé hodnotové žebříčky, jakou morálku vyznávám ve vztahu k přírodě, jak morálně jedním v praktických situacích všedního dne, jak přebírám zodpovědnost v různých situacích, já a sociální a morální dilemata doby, v níž žiji*“ (RVP G, 2022, s. 69).

Struktura navržené vyučovací hodiny

Struktura navržené vyučovací hodiny je založena na třífázovém modelu učení E-U-R. Metoda E-U-R představuje strategii plánování výuky, která je postavena na principu aktivního učení. Zkratka E-U-R odhaluje tři základní kroky: evokace, uvědomění si významu informací a reflexe. Tento model poskytuje žákům komplexní zážitek a podporuje jejich aktivní zapojení do vzdělávacího procesu. (Metodický portál rvp.cz, 2011, online)

První fází procesu učení je evokace, což znamená vybavení si. Studenti si vybaví, co už o tématu vědí, co si o něm myslí, co je zajímavá a tak dále. Cílem evokace je zaujmout studenta a podnítit jeho zájem o téma. Pokud si student vybaví nějaké informace sám, učení tak může být efektivnější, jelikož učitel může navázat na jejich poznatky a dále s nimi pracovat. (Metodický portál rvp.cz, 2011, online)

Druhou fází procesu učení je uvědomění si významu nové informace. V této fázi studenti zpracovávají nové informace a zařazují mezi informace, které už znali. (Metodický portál rvp.cz, 2011, online)

Třetí fází procesu učení je reflexe. V této fázi se studenti ohlížejí za tím, co se v hodině učili. Studenti se mohou zamyslet nad tím, co si o tématu potvrdili, co vyvrátili, co je dále zajímavá a tak dále. (Metodický portál rvp.cz, 2011, online)

Na začátku mé modelové hodiny proběhne tedy úvod formou otázek, které mají za cíl podnítit studentův zájem o téma. Poté dojde k nastínění problematiky práv zvířat a zacházení s nimi v rámci historie. Dále se budeme věnovat aktuálním a praktickým příkladům dané problematiky s přesahem do každodenního života člověka. Neopomineme i krátkou diskuzi, vyjádření vlastních názorů a zamýšlení se nad morálními aspekty ve vztahu ke zvířatům. Na konci vyučovací hodiny proběhne reflexe. Studenti se ohlédnou za tím, co se v hodině dozvěděli, co už znali a zamyslí se i nad svým budoucím osobnostním vývojem. Ohlédnutí proběhne pomocí mnou vytvořeného kvízu na platformě Blooket. Jako další formu reflexe jsem vytvořila dotazník (viz příloha č. 2) pomocí Google Forms, který žáci vyplní online prostřednictvím svých mobilních telefonů. Dotazník bude sloužit jako podklad pro vyhodnocení cílů praktické části mé práce. Otázky z dotazníku lze však využít i ústní formou na konci vyučovací hodiny.

Podrobnější příprava hodiny je popsána v metodickém listu níže.

Metodický list

Téma: Vybrané etické problémy v oblasti práv zvířat

Věk žáka: 17 - 19 let

Pomůcky: prezentace (viz příloha č. 1), dotazník (viz příloha č. 2), mobilní telefony / tablety / počítače

Cíle: Student si uvědomí aktuálnost a důležitost tohoto tématu. Student dokáže vyjádřit vlastní názor. Student dokáže vybrat a použít vhodné argumenty v diskuzi na dané téma. Student posílí svou zodpovědnost a respekt ke zvířatům. Student zná vybrané historické momenty z problematiky práv zvířat.

Časový odhad: 45 minut

Formy a metody: hromadná výuka, výklad, kladení otázek, diskuze

klíčové kompetence: kompetence komunikativní, kompetence digitální, kompetence občanská, kompetence sociální a personální

1. Vzdělávací obsah: Občan ve státě

očekávaný výstup: respektuje lidská práva druhých lidí a uvážlivě vystupuje proti jejich porušování

2. Vzdělávací obsah: Občan a právo

očekávaný výstup: objasní, v čem spočívá odlišnost mezi morálními a právními normami

3. Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova

tematický okruh: Morálka všedního dne

otázky: jaké jsou mé hodnotové žebříčky, jakou morálku vyznávám ve vztahu k přírodě, jak morálně jedním v praktických situacích všedního dne, jak přebírám zodpovědnost v různých situacích, já a sociální a morální dilemata doby, v níž žiji

Mezipředmětové vazby: dějepis, zeměpis

Popis:

1. Motivace

Učitel pokládá studentům otázky: Kdo z vás má doma nějaké zvíře? Jak se k nim chováte? Myslíte si, že se k nim každý chová hezky a vždycky tomu tak bylo? Využívají lidé zvířata k nějakým účelům?

Všechny tyto otázky se nachází v prezentaci na druhém snímku. Otázky jsou vloženy s animací, tudíž se studentům odkryjí vždy po kliknutí. Díky tomu studenti věnují pozornost pouze jedné otázce a nepřemýšlejí nad jinou.

2. Učitel vede za doprovodu prezentace výklad a v průběhu klade studentům otázky.

U některých snímků jsou k dispozici komentáře, které po rozkliknutí vidí pouze učitel. Tyto komentáře slouží učiteli pro další obohacení výkladu. Kromě komentářů rozšiřujícího charakteru k jednotlivým snímkům jsou zde i komentáře, které mají za účel aktivizovat žáky. Jsou to již předem vytvořené otázky, na které se učitel může ptát studentů podle svého uvážení.

3. Diskuze PRO cirkusy se zvířaty a PROTI cirkusům se zvířaty (snímek 25 v prezentaci)

Pro začátek se učitel zeptá, kdo už někdy navštívil cirkus a zda byl se zvířaty nebo bez zvířat. Popřípadě někdo navštívil obě varianty. Učitel se může ptát dál. Například, co se jim líbilo nebo naopak nelíbilo. Který cirkus hodnotí lépe a podobně. Následně učitel vybere jednu z níže uvedených možností.

Možnost A): Studenti se zamyslí a vytvoří samostatně či ve dvojicích argumenty, proč si myslí, že cirkusy se zvířaty jsou špatné a také argumenty, proč jsou dobré. Následně spolu studenti diskutují. Učitel na diskuzi dohlíží, popřípadě klade otázky.

Možnost B) Ve třídě studenti utvoří dva týmy. Jeden tým bude zastávat cirkusy se zvířaty a druhý tým bude zastávat pouze cirkusy bez zvířat. Každý tým hledá argumenty pro přidělené stanovisko, i když s ním nesouhlasí. Učitel nechá studentům pár minut na promyšlení a popřípadě sepsání svých argumentů. Tým, který začne jako první sdělí jeden svůj argument. Poté na tento argument prvního týmu reaguje tým druhý. Vždy hovoří pouze jedna osoba. Osoby se však mohou střídat v dalších kolech. Týmy se nepřerušují a nepřerušují se ani osoby v rámci jednoho týmu.

4. Reflexe

Učitel spustí opakovací kvíz na platformě Blooket (snímek 32) v módu Classic. Studenti se ke hře připojí pomocí identifikačního kódu, který se ukáže po spuštění hry.

Dále učitel studentům poskytne dotazník nebo otázky z dotazníku pokládá ústně.

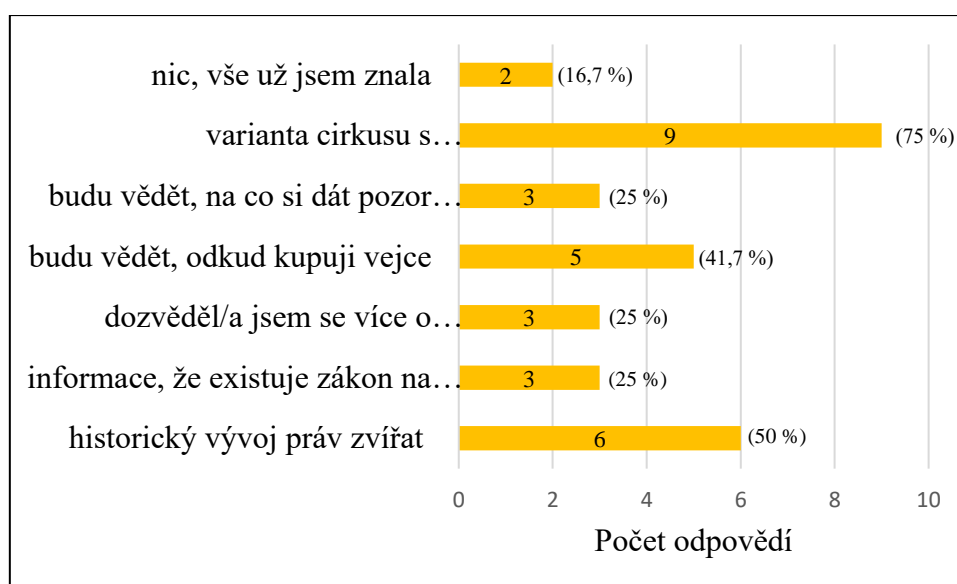
9 Vyhodnocení

Navržený edukační materiál byl vyzkoušen ve třetím ročníku vyššího gymnázia v Lipníku nad Bečvou. Ve třídě se nacházelo dvanáct studentů. Jednalo se o dívky i chlapce. Po skončení vyučovací hodiny studenti vyplnili krátký dotazník jako zpětnou vazbu k vyučovanému tématu. Dotazník byl nestandardizovaný a anonymní. Sestavila jsem ho sama na základě mého edukačního materiálu a mnou stanovených cílů práce. Původním záměrem bylo dotazník studentům zprostředkovat v tištěné formě, nicméně pro rychlejší a přehlednější interpretaci dat jsem využila Google Forms a studenti vyplnili dotazník pomocí svého chytrého mobilního telefonu. K dotazníku se dostali ihned po naskenování QR kódu, který na tento dotazník odkazuje. Dotazník tvoří jedenáct otázek, z toho čtyři uzavřené (otázky č. 4, 5, 9, 10), dvě polouzavřené (otázky č. 1, 11) a pět otevřených (otázky č. 2, 3, 6, 7, 8). Otázky číslo čtyři a pět jsou dichotomické, otázka číslo devět obsahuje Likertovu škálu, otázky číslo jedna a jedenáct umožňují vybrat více odpovědí.

V případě, že by studenti měli otázky a připomínky, mohli se osobně zeptat, jelikož jsem u vyplňování dotazníku byla přítomna. Hodiny se účastnilo dvanáct studentů, tudíž jsem zpracovávala dvanáct vyplněných dotazníků. K interpretaci jednotlivých otázek jsem využila grafy a každou otázku jsem opatřila komentářem. V případě relativní četnosti jsem zaokrouhlovala na celá čísla.

Vyhodnocení dotazníku

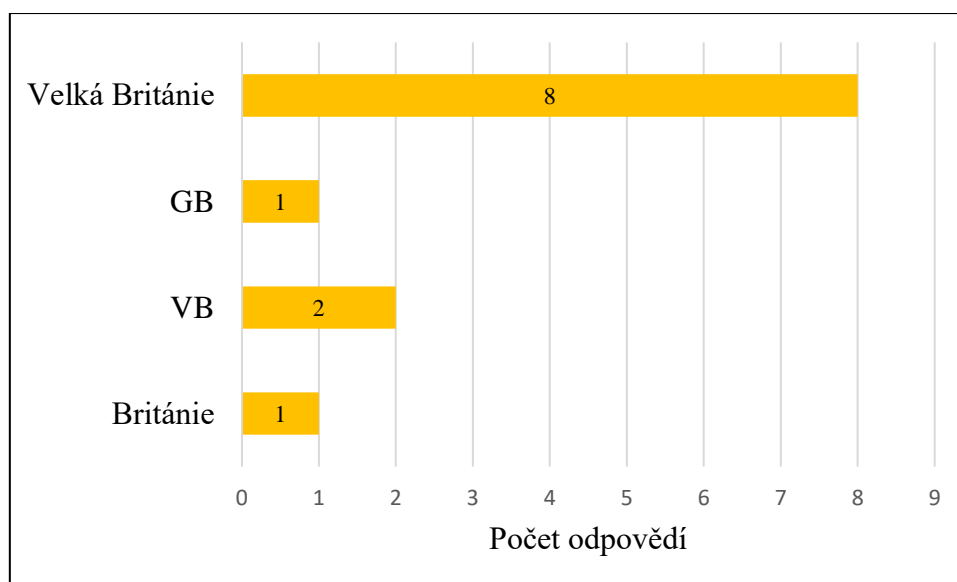
Otázka č.1: Co pro tebe bylo nové? (možnost více odpovědí)

Graf č. 1: Nové informace (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 1 byla polouzavřená s možností zvolení více odpovědí. Celkem odpovídalo 12 studentů. 6 studentů (50 % třídy) se poprvé setkala s informacemi o vývoji práv zvířat. Podíl odpovědi je 19 % k celkovému počtu odpovědí. 3 studenti (25 % třídy) se prvně setkali s informací, že existuje zákon na ochranu zvířat proti týrání. Podíl odpovědi je 10 %. Více informací o různorodosti chovů zvířat se dozvěděli 3 studenti (25 % třídy). 5 studentů (41,7 % třídy) bude nyní vědět, odkud kupují vejce. Podíl odpovědi je 16 %. 3 studenti (25 % třídy) budou nyní vědět, na co si dát pozor při koupi mazlíčka. O existenci holografických cirkusů se dozvědělo 9 studentů (75 % třídy). Podíl odpovědi je 29 %. Pouze 2 studenti (16,7 % třídy) se z vyučovací hodiny nezdozvěděli nic nového. Podíl odpovědi je 6 %. Nikdo ze studentů nevyužil možnost jiné.

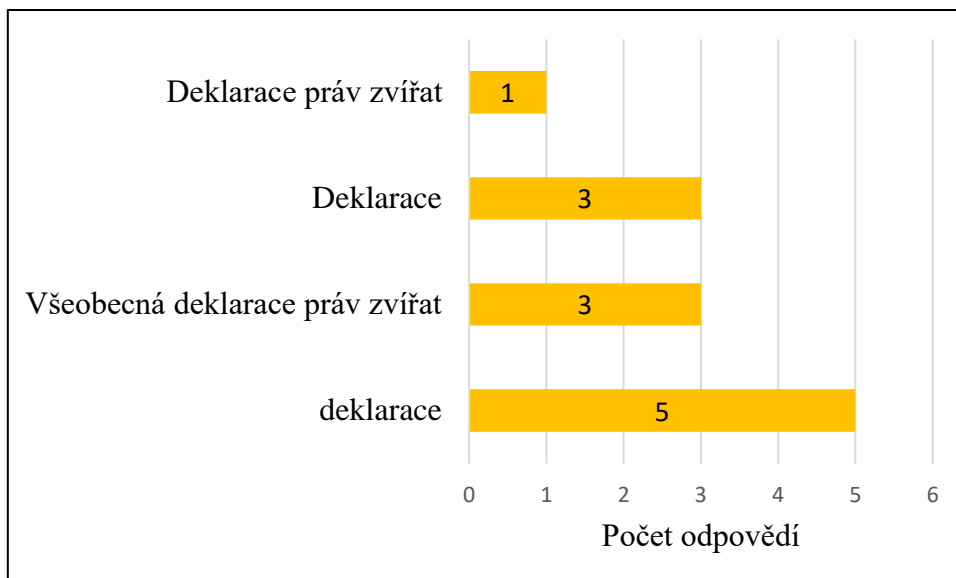
Otázka č. 2: Ve kterém státě byl první pokus o zákon zaměřený na ochranu zvířat?

Graf č. 2: *Stát, který se poprvé pokusil o zákon zaměřený na ochranu zvířat* (Zdroj: vlastní)

Tato otázka byla otevřená. Studenti měli napsat správnou odpověď. 100 % studentů odpovědělo správně, pouze styl odpovědi se někdy lišil.

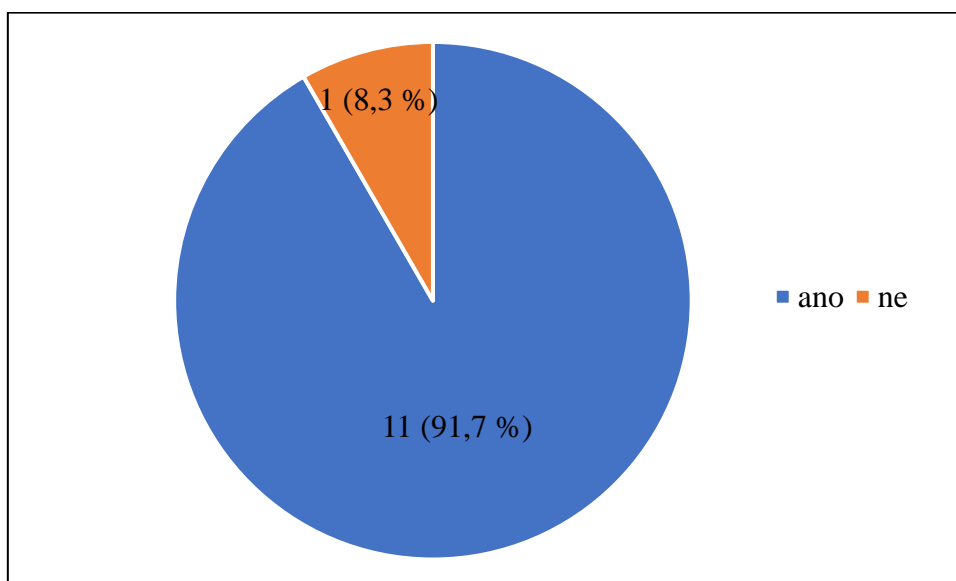
Otázka č. 3: Který dokument z roku 1978 definuje, co je nepřijatelné a jaké změny by měly proběhnout ve prospěch zacházení se zvířaty?

Graf č. 3: Dokument z roku 1978 (Zdroj: vlastní)

Tato otázka byla otevřená. Studenti měli napsat správnou odpověď. 100 % studentů odpovědělo správně, pouze styl odpovědi se lišil. Lišil se například velkým písmenem nebo názvem, který nebyl zcela plnohodnotný.

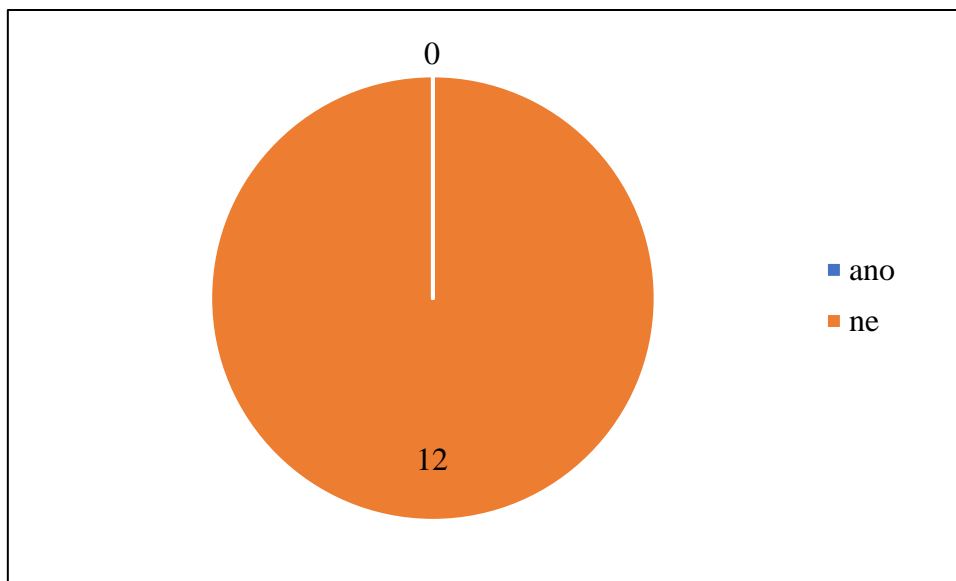
Otázka č. 4: Existuje u nás zákon na ochranu zvířat proti týrání?

Graf č. 4: Existence zákona na ochranu zvířat proti týrání v ČR (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 4 byla dichotomická. Na otázku, zda u nás existuje zákon na ochranu zvířat proti týrání pouze jeden student odpověděl špatně.

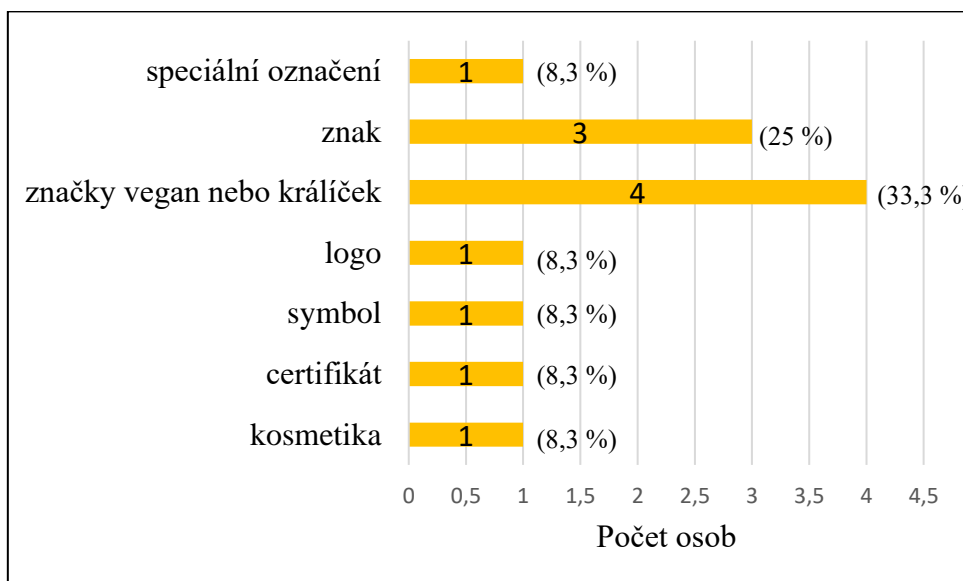
Otázka č. 5: Respektují velkochovy přirozené potřeby zvířat?

Graf č. 5: *Respekt velkochovů ke zvířatům* (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 5 byla dichotomická. Na otázku, zda velkochovy respektují přirozené potřeby zvířat 100 % studentů odpovědělo, že ne.

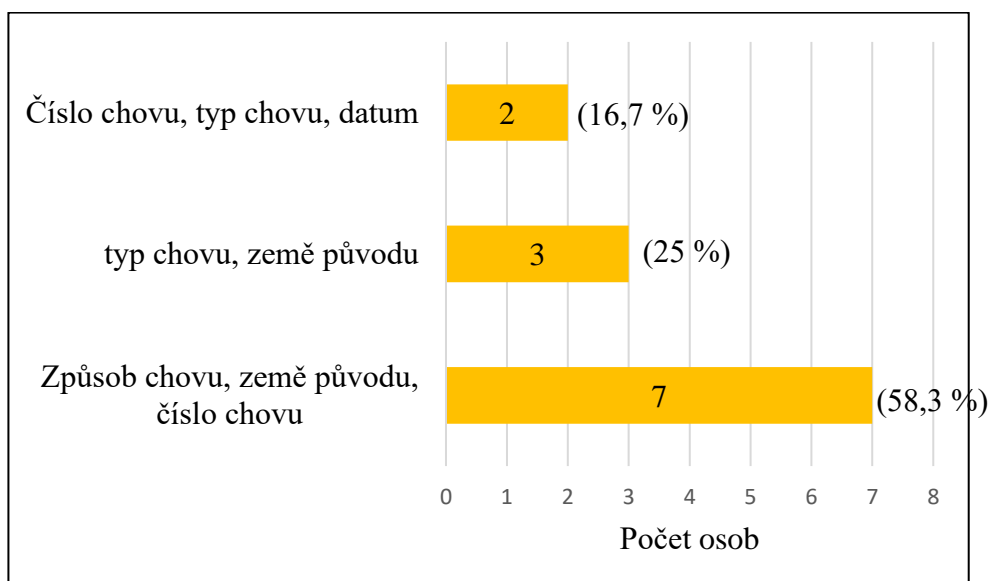
Otázka č. 6: Jak poznáš výrobky, které netestují na zvířatech?

Graf č. 6: *Jak poznat výrobky, které netestují na zvířatech* (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 6 byla otevřená. 11 studentů si vybavilo, že výrobky, které netestují na zvířatech mohou být speciálně označené. Jak toto označení interpretovali se mírně lišilo, nicméně věděli, že nějaké označení mohou na výrobcích nalézt. 4 studenti (33,3 %) si dokonce vybavili a napsali, příklady jak některé z certifikátů vypadají.

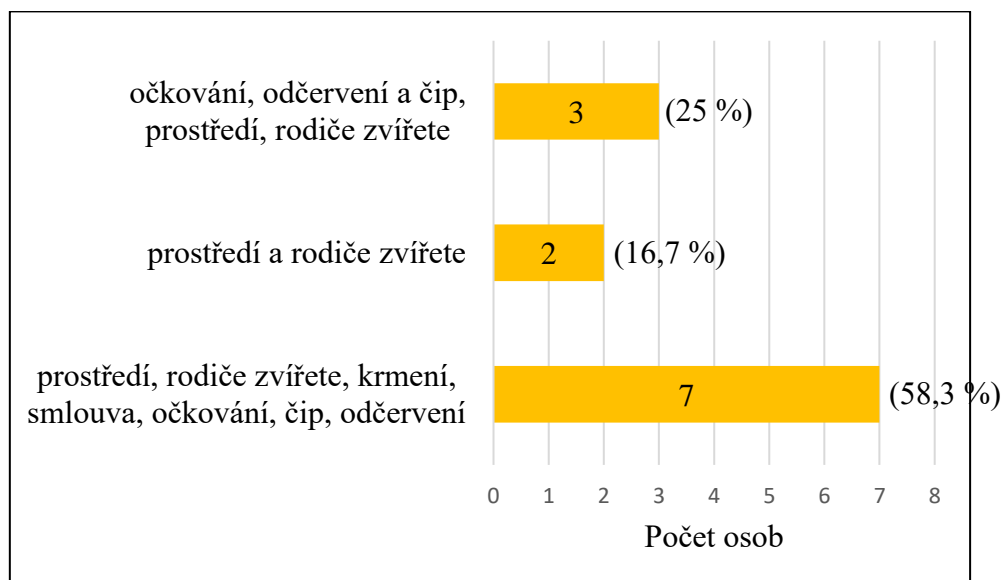
Otázka č. 7: Napiš, co vše můžeš zjistit za informace, když se podíváš na potisk na vejci.

Graf č. 7: Informace na vejci (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 7 byla otevřená. 7 studentů (58,3 %) napsalo plně správnou odpověď, že se na vejcích nachází způsob chovu, země původu a číslo chovu. 3 studenti (25 %) uvedlo pouze dvě třetiny odpovědi. Vynechali číslo chovu. 2 studenti (16,7 %) místo země původu uvedli datum.

Otázka č. 8: Napiš, co by tě mělo zajímat, pokud si chceš pořídit domácího mazlíčka.

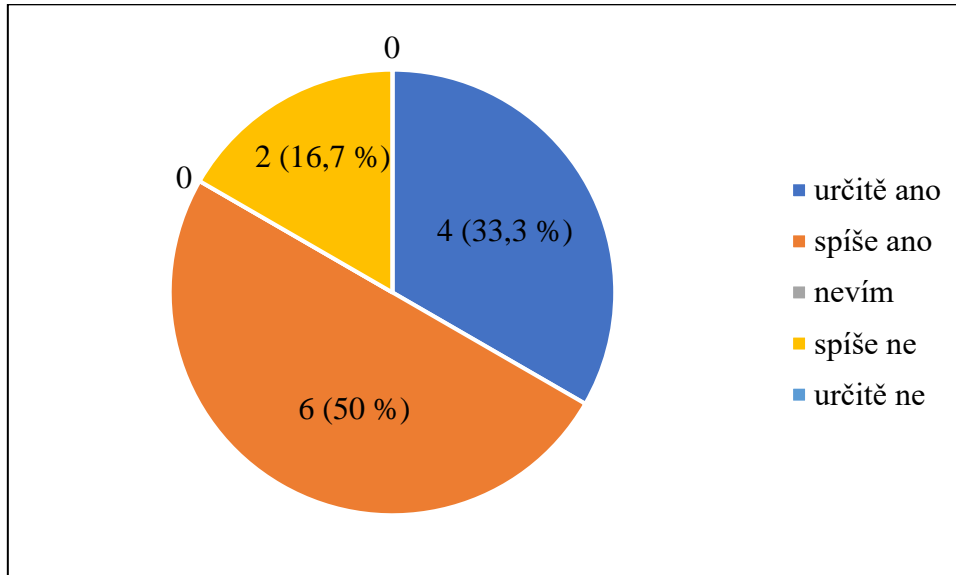

Graf č. 8: Informace, co by nás mělo zajímat při pořízení domácího mazlíčka (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 8 byla otevřená. 7 studentů (58,3 %) napsalo kompletní odpověď. Mělo by je zajímat prostředí, ve kterém zvířata žijí. Dále jak vypadají rodiče zvířete, čím jsou krmeni, zda je zvíře očkované, odčervené a čipované. také nezapomněli na kupní smlouvu. 3

studenti (25 %) napsali, že by se měli zajímat o očkování, čipování, odčervení, prostředí a o rodiče zvířete. 2 studenti (16,7 %) napsali pouze prostředí a rodiče zvířete.

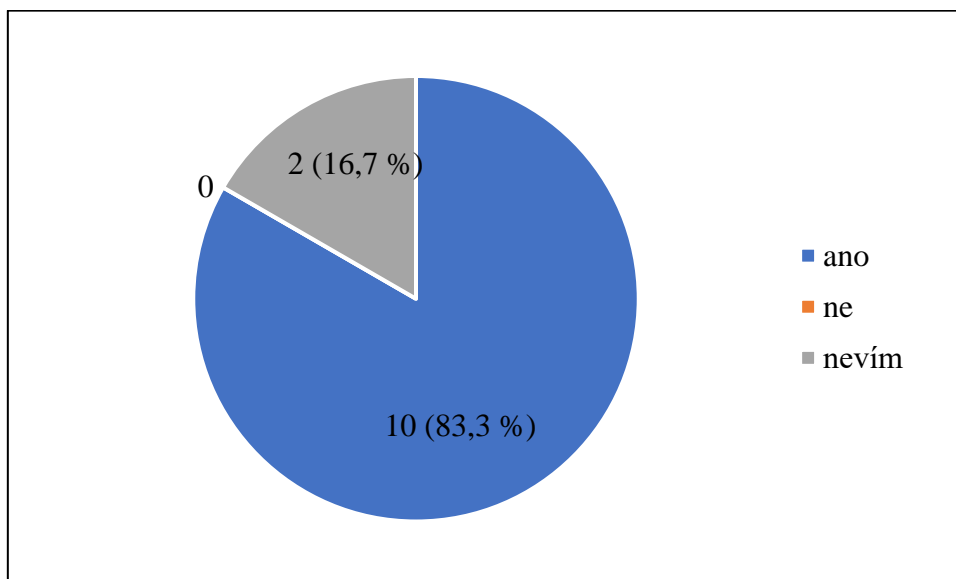
Otázka č. 9: Myslíš, že se budeš chovat zodpovědněji ke zvířatům nebo k jejich produktům?

Graf č. 9: *Budoucí zodpovědnost studentů* (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 9 je Likertova škála. 6 studentů (50 %) se spíše bude chovat ke zvířatům a jejich produktům zodpovědněji. 4 studenti (33,3 %) se určitě bude chovat zodpovědněji a 2 studenti (16,7 %) se spíše nebude chovat zodpovědněji. Nerozhodný nebyl nikdo a taktéž nikdo nezvolil striktní odpověď určitě ne.

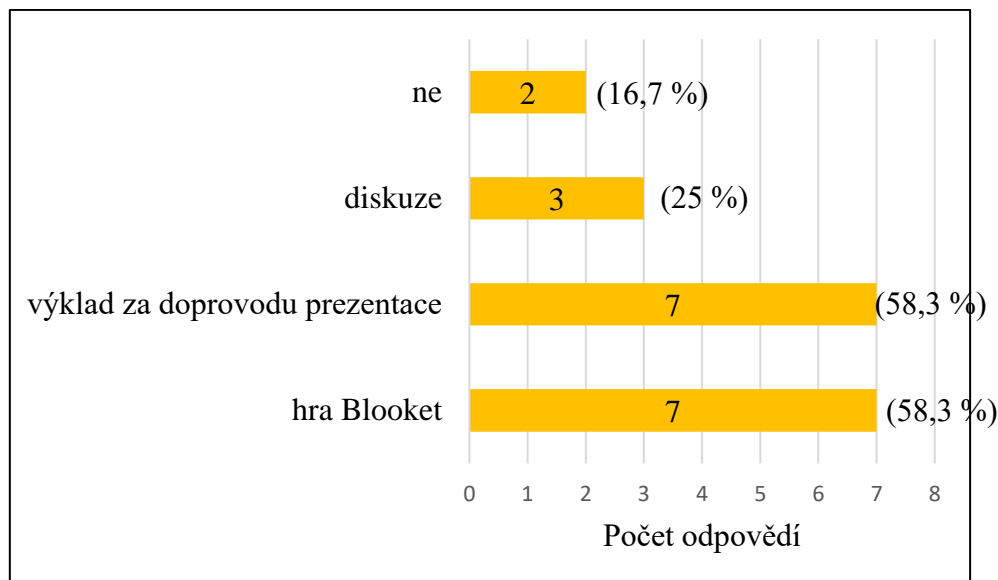
Otázka č. 10: Vnímáš tuto hodinu jako přínos do svého života?

Graf č. 10: *Přínos vyučovací hodiny do života* (Zdroj: vlastní)

Otázka číslo 10 byla uzavřená. 10 studentů (83,3 %) vnímá tuto hodinu jako přínos do svého života. Pouze 2 studenti (16,7 %) hodinu jako přínos nevnímají.

Otázka č. 11: Zaujala tě některá z metod výuky? (možnost více odpovědí)

Graf č. 11: *Metody výuky* (Zdroj: vlastní)

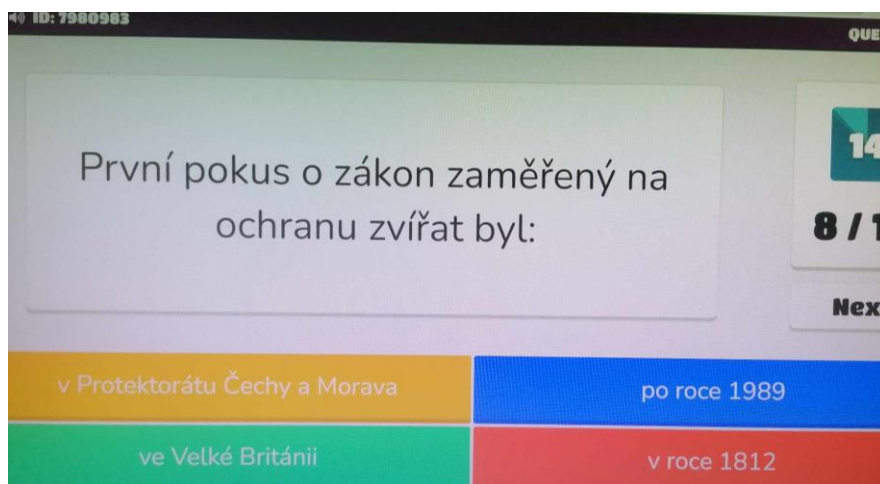
Otázka číslo 11 byla polouzavřená s možností zvolení více odpovědí. 7 studentů (58,3 %) zaujala hra Blooket a výklad za doprovodu prezentace. Podíl odpovědi je 37 % k celkovému počtu odpovědí. 3 studenti (25 %) vybrali jako metodu výuky, která je zaujala diskuzi. Podíl odpovědi je 16 %. 2 studenty (16,7 %) nezaujala žádná metoda. Podíl odpovědi je 11 %.

Reflexe a doporučení k hodině

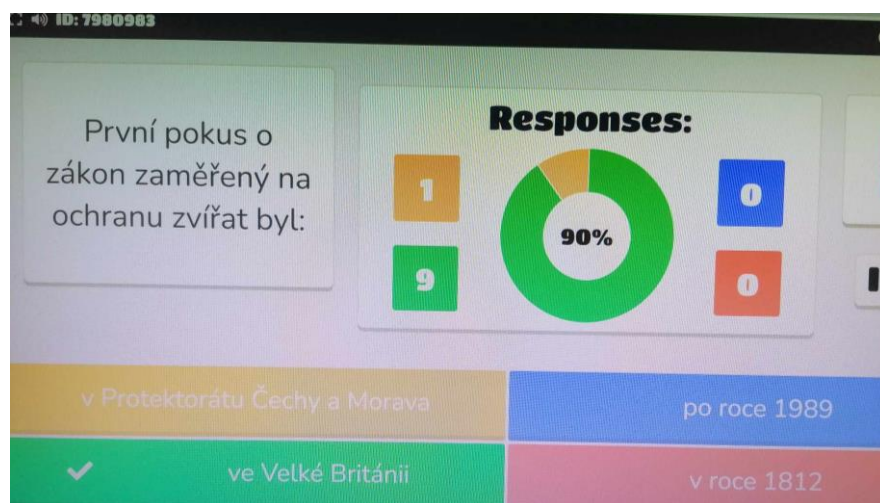
Vyučovací hodina proběhla téměř dle mého očekávání. Stihla jsem vše, co jsem měla v plánu. Bohužel třída nebyla moc komunikativní, proto velmi stroze a stydlivě odpovídala na mé dotazy. Samozřejmě tato situace mohla být způsobená tím, že mě studenti neznali a raději poslouchali výklad než diskutovali. O této skutečnosti vypovídá i vyhodnocení otázky číslo 11 z mého dotazníku, kdy metoda diskutování zaujala pouze 25 % studentů. Pokud bych však měla třídu, která ráda diskutuje, téma bych za jednu vyučovací hodinu nejspíše nestihla. Pokud by tedy byla možnost, rozdělila bych téma na dvě vyučovací hodiny.

Co se týče diskuze o cirkusech, zvolila jsem možnost A) z metodického listu, protože na argumentaci dvou týmů by mi nevyšel čas. Nicméně i tuto možnost jsem musela v průběhu hodiny mírně modifikovat, jelikož se žákům do diskuze nechtělo. Vyjmenovali jsme

si tedy jen argumenty pro cirkusy se zvířaty a argumenty proti cirkusům se zvířaty. Zapojilo se pouze pár jedinců. Nicméně na argumenty přišli sami. Pokud by však na konec hodiny nebyl zařazen dotazník, ale pouze hra Blooket, která žáky velmi bavila, myslím, že by se i možnost B) z metodického listu dala stihnout.

Obr.11: Ukázka hry Blooket (Zdroj: vlastní)

Obr.12: Ukázka odpovědi ve hře Blooket (Zdroj: vlastní)

10 Diskuze

V rámci této diplomové práce byla navržena a realizována modelová hodina s cílem zvýšit povědomí a znalosti studentů gymnázia o problematice práv zvířat a etice zacházení se zvířaty. Dále má za cíl posílit smysl pro zodpovědnost, respekt k životům zvířat a podpořit schopnost vybrat a použít relevantní argumenty při diskuzi zaměřené na téma v oblasti etiky zacházení se zvířaty.

Po absolvování modelové hodiny, která byla koncipována tak, aby byla co nejvíce blízká problémům běžného života člověka, byl studentům distribuován online dotazník, který měl za cíl nejen zjistit naplnění stanovených cílů, ale poskytnou také reflexi o výukových preferencích studentů. Na základě tohoto dotazníku byly zpracovány výsledky diplomové práce.

Z výsledků vyplývá, že informace, se kterou se nikdy nesetkalo 75 % respondentů se týká alternativního způsobu vystupování zvířat v cirkusech, a to v podobě holografických zvířat. Pro 50 % respondentů byl novou informací historický vývoj práv zvířat a 41,7 % respondentů bude nyní vědět, z jakého chovu kupují vejce. Na základě této informace mohou či nemusí upravit svůj nákup potravin a nakládání s nimi. Výsledky ukázaly, že se nyní bude chovat zodpovědněji ke zvířatům a jejich produktům 83,3 % respondentů. Pouze 16,7 % respondentů vše z hodiny už znali. Ačkoliv procenta respondentů, kteří už vše z hodiny znali a procenta respondentů, kteří se nebudou chovat zodpovědněji jsou stejné, neznamená to, že tyto dvě věci spolu souvisí. Jeden z respondentů, který odpověděl, že už vše znal také odpověděl, že se bude chovat zodpovědněji.

Hra Blooket a otázky číslo dva až osm byly vědomostní. Tyto otázky refletovaly, zda respondenti prezentaci vnímali a zda se jim navýšily vědomosti o problematice práv zvířat a etice zacházení s nimi. Vzhledem k tomu, že otázky byly vcelku bezchybně odpovězeny celou skupinou respondentů a na začátku dotazníku zapsali, že některé věci jsou pro ně nové, vyplývá z toho, že nové poznatky získali.

V dotazníku jsem se respondentů zeptala, zda tuto hodinu hodnotí jako přínos do svého života. Pokud by ji nevnímali jako důležitou, bylo by třeba zvážit, zda pokračovat v jejím vyučování nebo jaké změny na ní provést. Nicméně 83,3 % respondentů uvedlo, že hodinu shledávají jako přínosnou pro jejich život. Poslední otázkou v dotazníku bylo, která výuková metoda zařazená do modelové hodiny je oslovila. 58,3 % respondentů se líbila hra Blooket a samotný výklad za doprovodu prezentace. Diskutovat mělo zájem pouze 25 % respondentů a 16,7 % respondentů nezaujala žádná metoda.

Celkově lze konstatovat, že aplikace modelové hodiny a výsledky analýzy dotazníkových odpovědí poskytly užitečné poznatky o přínosu a zajímavosti modelové hodiny.

11 Shrnutí a závěr

Hlavním cílem praktické části bylo zvýšit povědomí a znalosti studentů gymnázia o problematice práv zvířat a etice zacházení se zvířaty prostřednictvím navržené modelové hodiny. Ověření splnění tohoto cíle se týká prvních osm otázek z dotazníku. Abych zjistila, zda jsem skutečně zvýšila povědomí a znalosti studentů o této problematice, musela jsem se jich zeptat, zda pro ně byla ve vyučovací hodině nějaká informace nová. Jednalo se o polouzavřenou otázku, což umožnilo studentům uvést i vlastní odpovědi. Pokud by většina respondentů uvedla, že již všechny informace znali, znamenalo by to, že jsem nedosáhla zvýšení znalostí. Pouze 16,7 % respondentů uvedlo, že pro ně nebyla ve výuce žádná informace nová. Otázky dva až osm se se zaměřovaly na znalosti respondentů. Tyto otázky byly otevřené a odpovědi byly buď zcela nebo částečně správné. Otázky číslo dva, tři a čtyři se týkaly problematiky práv zvířat, zatímco otázky číslo pět až osm se zabývaly etikou zacházení se zvířaty. S ohledem na všechny aspekty této části hodnotím, že cíl byl úspěšně splněn.

Dílčího cíle číslo jedna, který měl za cíl posílit u studentů gymnázia smysl pro zodpovědnost a respekt k životům zvířat se týká otázka číslo devět a deset z dotazníku. Během vyučovací hodiny bylo respondentům představeno zacházení se zvířaty v rámci různých chovů. Na základě informovanosti se respondenti měli zamyslet na tím, zda se budou chovat zodpovědněji ke zvířatům nebo jejich produktům. 83,3 % respondentů odpovědělo, že se budou chovat zodpovědněji. Dále jsem se respondentů zeptala, zda si myslí, že tato hodina má pro jejich život přínos. 83,3 % respondentů uvedlo kladnou odpověď, zatímco 16,7 % respondentů si prozatím nemůže udělat jasný úsudek. Vzhledem k tomu, že většina respondentů hodnotí vyučovací hodinu jako přínosnou a zároveň se zamysleli nad svou budoucí zodpovědností, považuji tento dílčí cíl jako splněný.

Dílčího cíle číslo dva, který měl za cíl podpořit u studentů gymnázia schopnost vybrat a použít relevantní argumenty při diskuzi zaměřené na téma v oblasti etiky zacházení se zvířaty se týká diskuze v rámci vyučovací hodiny. Diskuze se však v hodině moc nezadařila, jelikož respondenti byli stydliví a nechtěli se moc zapojovat. O této skutečnosti vypovídá i otázka číslo jedenáct z dotazníku, jelikož pouze 25 % respondentů zaujala jako výuková metoda diskuze. Ve vyučovací hodině odpovídali většinou dva až tři studenti. Odpovídali velmi tiše. Cíl hodnotím jako splněný pouze z části, jelikož úroveň interakce a aktivního zapojení studentů nebyla taková, jak bylo plánováno. Diskuze neprobíhala tak živě a participativně, jak bych si představovala. Na základě průběhu, náplně a reflexe celé vyučovací hodiny se však domnívám, že nyní by respondenti mohli být schopní vybírat a používat argumenty při diskuzi zaměřené

na oblast zacházení se zvířaty, ale pouze za předpokladu příjemného a známého prostředí mezi přáteli. Jedná se však pouze o mou domněnku z toho, jak na mě respondenti působili a jak správně odpovídali na otázky z dotazníku.

V závěru je nutno podotknout, že teoretická a praktická část diplomové práce se zabývá především uchopením problematiky v rámci běžného života člověka. Jedná se o části, se kterými se jako jedinci setkáváme, ale jen málokdy si to uvědomujeme. Většina lidí konzumuje masitou stravu, živočišné výrobky, navštěvuje zoologické zahrady, cirkusy, používá kosmetiku nebo je či bude vlastníkem domácího zvířete. Právě z tohoto důvodu jsou v práci obsažena specifika vybraných chovů zvířat a jsou obsažena i v prezentaci, která slouží do hodin základů společenských věd. Smyslem této práce je edukovat studenty o právech zvířat, etiky zacházení a respektu ke zvířatům. Následně by studenti měli být schopni použít relevantní argumenty při diskuzi na toto téma.

Výsledkem modelové hodiny, ve které byl využit edukační materiál ve formě prezentace a dotazník je zjištění, že tento materiál obsahuje pro studenty informace, se kterými se ještě nesešli. Na základě poskytnutých informací jsou schopni se zamyslet a posílit svou zodpovědnost v chování se ke zvířatům. Studenti získali základní poznatky z problematiky práv zvířat a zacházení s nimi a tuto hodinu hodnotí kladně z hlediska přínosu do jejich budoucího života.

Přílohy

Příloha č. 1: Prezentace

- Kdo z vás má doma nějaké zvíře?
- Jak se k nim chováte?
- Myslíte si, že se ke zvířatům každý chová hezky a vždycky tomu tak bylo?
- Využívají lidé zvířata k nějakým účelům?

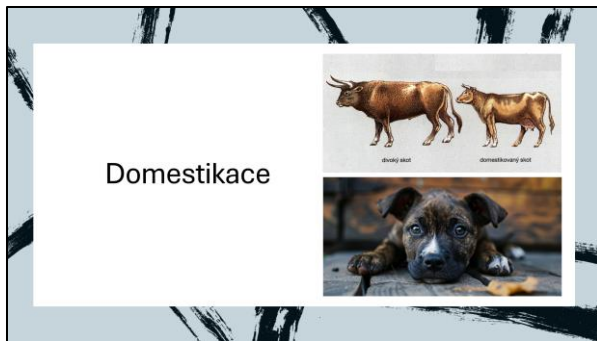

Historie

S rozvojem nástrojů a racionálního uvažování se postupně strach ze zvířat začal vytrácet.

Historie

Otázky:

1. Co je to domestikace?
(zdomácnění)
2. Kdy datujeme domestikaci? (cca 11 000 let zpět)
3. Které zvíře bylo jako první domestikováno? (pes)
4. Jednalo se o klíčový pokrok.
Proč? (potrava, práce, ochrana,...)

Rozvoj obchodu z lokální úrovně na globální úroveň.

Ochrana zvířat

- Dříve byla zvířata pouze majetkem lidí
- První pokus o zákon zaměřený na ochranu zvířat: **Velká Británie, 1822**
- Na území dnešní České republiky byl podobný zákon o ochraně zvířat zaveden během **protektorátu Čechy a Morava** v roce 1933
- Po rozpadu protektorátu se ochrana zvířat nijak právně neregulovala
- Po roce **1989 vznikala hnutí** na ochranu zvířat
- **Zákon č. 246/1992 Sb.** na ochranu zvířat proti týrání

Mnoho lidí je empatických ke zvířatům, ale někteří ne. Změna nastala z důkazy o inteligenci a citění zvířat.

Otázky:

1. Co následovalo z historického hlediska po protektorátu?
2. Co se stalo v roce 1989?

Všeobecná deklarace práv zvířat

- Přijata v roce 1978 ve Francii
- Definuje, co je **nepříjemné** a jaké **změny** by měly proběhnout ve prospěch zacházení se zvířaty.
- Nadšení i kritika

Deklarace nic nezakazovala, pouze říkala, co by se nemělo. Návrhy, co by státy měly zapracovat do zákonů.

Kritizována, protože byla nepochopena, vnímána jako omezující pro lidi -> vydání vysvětlujících dokumentů.

Nový občanský zákoník, přijatý v České republice pod číslem 89/2012 Sb., uznává, že **zvířata nejsou pouhými věcmi.**

Chovy zvířat

- **Velkochovy**
 - minimalizovat náklady a maximalizovat zisk
 - geneticky upravená krmiva a léčiva
 - nadměrná reprodukce a rychlý růst zvířat -> zdravotní problémy, agresivita
- **Malochovy** = „rodinná farma“
 - malá zvířata (slepice, perličky, kuřata, králíci,...)
- **Ekologické chovy**
 - Srava bez antibiotik
 - Delší strávená doba narozených mláďat s matkou
 - Více místa, možnost jít ven

Otázka:

Jak se říká chovům, kde se nachází velké množství zvířat? (velkochovy)

Slepice - vejce

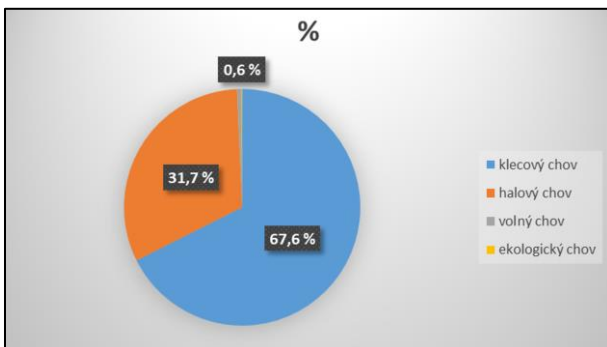
- **Klecový chov**
 - drátěné klece na patra
- **Halový chov**
 - Agresivita
 - Vyšší úmrtnost než v klecích
- **Volierový chov**
 - Klece + vycházení ven
- **Volný chov**
 - Ekologické krmivo
 - Travnatý výběh

Otázka:

Jaký je rozdíl mezi volným a ekologickým chovem? (krmivo bez pesticidů)

K roku 2020 tvořil ...

Ekologický chov 0,1 %

- V divoké přírodě slepice snášejí přibližně 8 až 18 vajec ročně.
- Díky genetickým mutacím jsou slepice schopny produkovat kolem 330 vajec ročně.

-> fyzické vyčerpání, bolestivá onemocnění -> smrt

Zajímavost

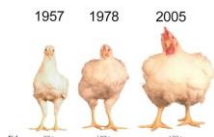
Jaká vajíčka kupuji?

3 – klecový chov
 2 – halový chov na podestýlce, voliérový chov
 1 – volný chov
 0 – ekologický chov

1. Způsob chovu
2. Země původu vejce
3. Kód konkrétního velkochovu

Kuřata

- V hale se nachází 10 – 80 tisíc kuřat
- Vlivem vysoké hmotnosti a nepřirozeným proporcím těla mají kuřata problémy s pohybem.
- V České republice se ročně zabije na jatkách přes 107 milionů kuřat

Otázka na začátek:

Který druh masa jíte nejvíce (pokud jedí maso)?

Kuřecí je nejkonzumovanější -> nároky na větší kuřata.

Prasata

- Chov nejčastěji v klecích v hale
- Kanibalismus, stereotypní chování v důsledku nudy
- Produkce mléka a mláďat
- 50% až 80% selat zemře

Krávy - mléko

- Opakované umělé oplodnění krávy
- Dojení probíhá dvakrát až třikrát denně pomocí přístroje -> **bolest**
- Po dvou měsících od porodu je kráva znovu oplodněna a stále dojena -> **vyčerpání**
- **Častý zánět vemene** (infekce z prostředí) -> zhoršení kvality mléka, úhyn krávy
- Mléko od nakažené krávy může obsahovat buňky bakterií. Je **povoleno 400 tisíc těchto buněk na jeden mililitr mléka**.
- Onemocněním trpí přibližně **50 % krav** v chovech.

zánět vemene = mastitida

Krávy - maso

- Telata, která jsou chována pro masnou produkci, jsou speciálně vyšlechtěná.
- Zůstávají s matkou sedm až osm měsíců, a teprve poté jsou oddělena a převedena na vykrmení.

Co vidíte na tomto obrázku?

Pokusy na zvířatech

Kosmetika

- Spotřebitel má možnost zjistit, zda byl určitý výrobek podroben testům na zvířatech.

Certifikáty viz obrázky

2013 EU zakázala testování na zvířatech

-> testuje se mimo EU a přiveze se

Úkol:

Vyhledejte značky, které znáte a netestují na zvířatech.

Otázka:

Jaká země je vyznačená a proč? (Čína, testují většinu kosmetiky – studenti mohou vyhledat jakou kosmetiku testují a jakou nemusí)

Cirkusy

Pro X Proti

Navštívíte cirkusy?

Diskuze: možnost A nebo B z metodického listu

Cirkusy

Nucení cviků X zábavná aktivita

- Časté převozy
- Mláďata jsou od svých matek oddělována již v útlém věku kvůli adaptaci na nového majitele.
- 1. lednem 2022, novela zákona stanovila, že drezura nově narozených jedinců všech divokých druhů zvířat není povolena
- Prechod na cirkusová pouze s artisty.
- Další alternativou mohou být holografická zvířata

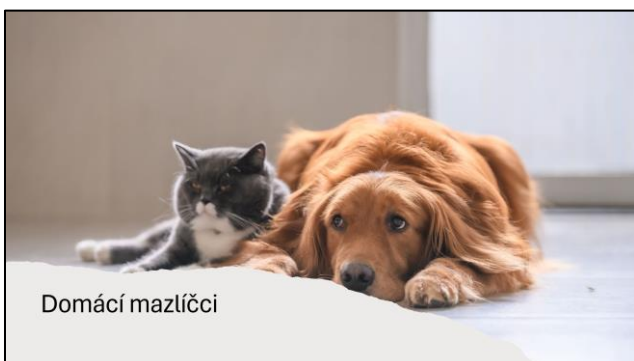
Holografický slon

Holografický cirkus – video (1 min)

Odkaz:

https://www.youtube.com/watch?v=bR_By2jEEcw

Domácí mazlíčci

<p>Chovatelská stanice</p> <ul style="list-style-type: none"> • chov čistokrevných jedinců • PP garantuje, že zdravotní stav rodičů je ověřený • Udržují standart plemene • Vhodné prostředí • Omezený počet vrhů a doba mezi nimi • Smlouva • Není povinnost se účastnit výstav <p>PP není očkovací průkaz!</p>	<p>„Množirny“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žádný doklad o daném plemeni • Neověřený zdravotní stav rodičů • Feny jako nástroj výdělku • Často špatné prostředí <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div>
--	--

Otázky:

1. Slyšeli jste někdy tyto dva termíny?
2. Jaký je mezi nimi rozdíl?

Příloha č. 2: Dotazník

Dotazník je určený pro studenty, kteří se účastnili výuky na téma „Vybrané etické problémy v oblasti práv zvířat“. Dotazník je anonymní a nezabere více než 5 minut.

1. Co pro tebe bylo nové? (**možnost více odpovědí**)
 - a) historický vývoj práv zvířat
 - b) informace, že existuje zákon na ochranu proti týrání zvířat
 - c) dozvěděl/a jsem se více o různorodosti jednotlivých chovů zvířat
 - d) budu vědět, odkud kupuji vejce
 - e) budu vědět, na co si dát pozor při koupi mazlíčka
 - f) varianta cirkusu s holografickými zvířaty
 - g) nic, vše už jsem znala
 - h) jiné (napiš): _____

2. Ve kterém státě byl první pokus o zákon zaměřený na ochranu zvířat?

3. Který dokument z roku 1978 definuje, co je nepřijatelné a jaké změny by měly proběhnout ve prospěch zacházení se zvířaty? _____

4. Existuje u nás zákon na ochranu zvířat proti týrání? a) ano b) ne

5. Respektují velkochovy přirozené potřeby zvířat? a) ano b) ne

6. Jak poznáš výrobky, které netestují na zvířatech. _____

7. Napiš, co vše můžeš zjistit za informace, když se podíváš na potisk na vejci.

8. Napiš, co by tě mělo zajímat, pokud si chceš pořídit domácího mazlíčka.

9. Myslíš, že se budeš chovat zodpovědněji ke zvířatům nebo k jejich produktům?
 - a) určitě ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) určitě ne

10. Vnímáš tuto hodinu jako přínos do svého života?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

11. Zaujala tě některá z metod výuky? (**možnost více odpovědí**)

- a) hra Blooket
- b) výklad za doprovodu prezentace
- c) diskuze v týmech
- d) ne
- e) jiné (napíš): _____

Použitá literatura

- CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.
- CURNUTT, Jordan. *Animals and the Law*. ABC-CLIO, 2001. ISBN 9781576075425.
- DUNOVÁ, Andrea. *O čem sní holčičky z množíren*. Ilustroval Kateřina JERGLOVÁ FUJEROVÁ. [Havířov]: [Zdraví pro zvířata z.s.], [2016]. ISBN 978-80-270-0816-2.
- ELIADE, Mircea. *Dějiny náboženského myšlení. II, Od Gautamy Buddha k triumfu křesťanství*. Třetí, opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2019. ISBN 978-80-7298-362-9.
- HROUZ, Jiří. *Etologie hospodářských zvířat*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7157-463-7.
- JEBAVÝ, Lukáš. *Etika chovu a etologie zvířat*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2012. ISBN 978-80-213-2282-0.
- KUČERA, Josef a Gustav CHLÁDEK. Příčiny vyřazování dojnic. *Náš chov*. 2002, 2, ISSN 0027-8068.
- MACH, Karel. *Hodnocení úrovně stravování u vybraných skupin obyvatelstva*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2013.
- MATOUŠEK, Václav. *Chov hospodářských zvířat II*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, 2013. ISBN 978-80-7394-392-9.
- MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2317-9.
- MÜLLEROVÁ, Hana. *Zvířata a paragrafy*. Vydání 1. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i. pro Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i., 2015. *Věda kolem nás*; 31. Pro všední den. ISBN 978-80-87439-99-9.
- PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-763-8.
- RACHELS, Stuart a James RACHELS. *The elements of moral philosophy*. Tenth edition. Dubuque: McGraw Hill, 2023. ISBN 9781264931422.
- SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: PRÁH, 2001. ISBN 80-7252-042-3
- VINCOUR, Lukáš. *Nesvoboda: o zneužívání zvířat lidmi*. 1. vydání. Velká Ves: 2020. ISBN 978-80-270-7844-8.

VOSLÁŘOVÁ, Eva. *Ochrana zvířat proti týrání v příkladech*. Brno: Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, 2007. ISBN 978-80-7305-017-7.

Použité internetové zdroje

BIOOO.CZ. *Cruelty Free* [online]. [cit. 2024-01-25]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.biooo.cz/certifikaty/cruelty-free/>

BROUČEK, Jan, Jana BENKOVÁ a Miloslav ŠOCH, 2011. Technologie a technika chovu drůbeže při splnění podmínek welfare [online]. České Budějovice [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: http://www.cvzv.sk/pdf/broucek/technologie_hydina.pdf. Certifikovaná metodika.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta.

CIESLAR, Jan, 2023. Český statistický úřad. *Celková spotřeba potravin loni vzrostla* [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/celkova-spotreba-potravin-loni-vzrostla>

ČSO, 2021. *Výroční zpráva ČSO 2021* [online]. [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: https://bigfiles.birdlife.cz/Vyrocní_zprava_CS0_2021-web.pdf

Eurogroup for animals. *Wild animals in EU circuses: Problems, Risks and solutions* [online]. 2021 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2021-08/E4A-Circus_Report-09-08-2021.pdf

HORA, Ladislav, 2020. Sociologická encyklopedie. *Náboženství* [online]. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD>

Liga na ochranu zvířat, 2023. *Hlavní stránka* [online]. [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: <https://lozcr.eu/>

Lovime.bio. *Chov zvířat v ekologickém zemědělství* [online]. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.lovime.bio/poznat-bio/chov-zvirat-v-ekologickem-zemedelstvi/>

Maločov: Fórum pro hospodáře všeho druhu, 2019. *Kvočna* [online]. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.malochov.cz/viewtopic.php?t=611&p=28125>

MARINO, Lori, 2017. SpringerLink. *Thinking chickens: a review of cognition, emotion, and behavior in the domestic chicken* [online]. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10071-016-1064-4>

Metodický portál rvp.cz. *E-U-R* [online]. 2011 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/E/E-U-R#V.c3.bdklad_hesla

Ministerstvo zemědělství, 2022. *Novela zákona na ochranu zvířat a některých jeho prováděcích vyhlášek* [online]. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ochrana-zvirat/legislativa/legislativa-cr/novela-zakona-na-ochranu-zvirat/novela-zakona-na-ochranu-zvirat>

MIKE, Radford, 2007. Circo.it. *Wild animals in travelling circuses* [online]. [cit. 2024-01-27]. Dostupné z: <https://www.circo.it/wp-content/uploads/2010/06/WILD-ANIMALS-IN-TRAVELLING-CIRCUSES.pdf>

Nadace na ochranu zvířat, 2023. *O nás* [online]. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.ochranazvirat.cz/o-nas/>

Natrue, 2021. *NATRUE Label criteria* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://natrue.org/uploads/2023/12/EN-NATRUE-Label_Requirements_v3.9-final-version.pdf

Obránci zvířat, 2023. *O nás* [online]. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.obrancizvirat.cz/o-nas/>

Očima zvířat, 2024. *Kdo jsme* [online]. [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: <https://ocimazvirat.cz/kdo-jsme#vize-mise>

One green planet . *Five Things We Need to Stop Telling Ourselves About Zoos* [online]. 2016 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/things-we-need-to-stop-telling-ourselves-about-zoos/>

Peta.org. *US Food and Drug Administration* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.peta.org/issues/animals-used-for-experimentation/us-government-animal-testing-programs/food-drug-administration/>

PETRTYL, Jan, 2017. Marketing mind. *Reklama: definice a její základní typy* [online]. [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.marketingmind.cz/reklama-definice-jeji-zakladni-typy/>

Právo21. *Testování kosmetiky na zvířatech není minulostí. Je-li vyvážena do Číny, výrobce ji testovat musí* [online]. 2019 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/spolecnost/testovani-kosmetiky-na-zviratech-neni-minulosti-je-li-vy vazena-do-ciny-vyrobce-ji-testovat-musi>

PURUGGANAN, Michael D., 2022. Trends in ecology & evolution. *What is domestication?* [online]. [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: [https://www.cell.com/trends/ecology-evolution/fulltext/S0169-5347\(22\)00089-1?dgcid=raven_jbs_etoc_email](https://www.cell.com/trends/ecology-evolution/fulltext/S0169-5347(22)00089-1?dgcid=raven_jbs_etoc_email)

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. 2022 [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

RSPB, 2023. *Home* [online]. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://www.rspb.org.uk>

Slavia pojišťovna, 2016. *Na jaké nečekané výdaje by měli být připraveni majitelé psů?* [online]. [cit. 2024-01-29]. Dostupné z: <https://www.slavia-pojistovna.cz/2016/04/na-jake-necekane-vydaje-by-meli-byt-pripraveni-majitele-psu/>

Slepice v nouzi, 2023a. *Velkochovy* [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z: <https://www.slepicevnouzi.cz/velkochovy>

Slepice v nouzi, 2023b. *Nákup správných vajec* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.slepicevnouzi.cz/nakup-spravnych-vajec>

Společnost pro zvířata, 2023. *O nás* [online]. [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://spolecnostprozvirata.cz/kampane/>

Svoboda zvířat, 2011. *Testování kosmetiky v Číně* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <http://pokusynazviratech.cz/novinky/testovani-kosmetiky-v-cine.htm>

Svoboda zvířat, 2013. *Organizace na ochranu práv zvířat* [online]. [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2013/HEN634/44059285/44522528/Svoboda_zvioat.pdf

Svoboda zvířat, 2020. *Ukončení drezury divokých zvířat bylo definitivně přijato!* [online]. [cit. 2024-01-27]. Dostupné z: <https://svobodazvirat.cz/ukonceni-drezury-divokych-zvirat-bylo-definitivne-prijato/>

Svoboda zvířat, 2022. *O nás* [online]. [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: <https://svobodazvirat.cz/o-nas/>

Tatra mléko, 2015. *TATRA „S láskou k mléku“ - TV spot 30s* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VfezNkyw11Q>

The vegan society, 2022. *The vegan trademark* [online]. [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.vegansociety.com/the-vegan-trademark>

Veterinární průvodce, 2021. *Žloutková peritonitida* [online]. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://zverolekarka.com/zloutkova-peritonitida/>

Webové stránky Veterinární a farmaceutické univerzity Brno. *Skot: Onemocnění mléčné žlázy* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://cit.vfu.cz/nz/NHZ/on.ml.zl.skot.html>

Zákon č. 246/1992 Sb. - Zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání

Zvíře v tísní, 2023. *O nás* [online]. [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: <https://zvirevtisni.org/o-organizaci/>

Zvířata nejíme. *Základní výzkum* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://zviratanejime.cz/utrpeni-zvirat/testovani-na-zviratech/zakladni-vyzkum>

Seznam obrázků

Obr. 1: *Spotřeba masa od roku 1989 do roku 2020*

Spotřeba masa v hodnotě na kosti. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2024-04-14].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/191095283/2701392301g2.pdf/365c2686-8175-4dc9-bb3f-518b732c357c?version=1.0>

Obr. 2: *Klecový chov*

In: *Slepice v nouzi* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z:

<https://www.slepicevnouzi.cz/velkochovy>

Obr. 3: *Označení vejce*

In: *Slepice v nouzi* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z:

<https://www.slepicevnouzi.cz/nakup-spravnych-vejec>

Obr. 4: *Péče o zvířata vizualizovaná v reklamě na Tatra mléko*

TATRA MLÉKO. TATRA „S láskou k mléku“ - TV spot 30s. In: *YouTube* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VfezNkyw11Q>

Obr. 5: *Rodinná pohoda u stolu s Tatra mlékem*

TATRA MLÉKO. TATRA „S láskou k mléku“ - TV spot 30s. In: *YouTube* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VfezNkyw11Q>

Obr. 6: *Logo Leaping Bunny*

Leaping Bunny. In: *Hello south blog* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:

<https://hellosouthblog.com/why-being-leaping-bunny-certified-is-important/>

Obr. 7: *Logo Cruelty free*

Cruelty free. In: *BIOOO.CZ* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.biooo.cz/certifikaty/cruelty-free/>

Obr. 8: *Logo Vegan trademark*

In: *The vegan society* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:

<https://www.vegansociety.com/the-vegan-trademark>

Obr. 9: *Logo NATRUE*

Natruue. In: *BIOOO.CZ* [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.biooo.cz/certifikaty/natruue/>

Obr. 10: *Holografický slon v německém cirkusu Roncalli*

Holografický slon v manéži. In: *100+1 zahraniční zajímavosti* [online]. [cit. 2024-02-15].

Dostupné z: <https://encyklopedie.biooo.cz/certifikaty/natruue/>

Obr. 11: *Ukázka hry Blooket* (Zdroj: vlastní)

Obr. 12: *Ukázka odpovědí ve hře Blooket* (Zdroj: vlastní)

Seznam grafů

Graf č. 1: *Nové informace* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 2: *Stát, který se poprvé pokusil o zákon zaměřený na ochranu zvířat* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 3: *Dokument z roku 1978* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 4: *Existence zákona na ochranu zvířat proti týrání v ČR* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 5: *Respekt velkochovů ke zvířatům* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 6: *Jak poznat výrobky, které netestují na zvířatech* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 7: *Informace na vejci* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 8: *Informace, co by nás měli zajímat při pořízení domácího mazlíčka* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 9: *Budoucí zodpovědnost studentů* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 10: *Přínos vyučovací hodiny do života* (Zdroj: vlastní)

Graf č. 11: *Metody výuky* (Zdroj: vlastní)